

วิเคราะห์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น

ในการดำเนินการวิเคราะห์ลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น กรณีศึกษาศิษย์สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากทางเดี่ยว 3 ทาง ประกอบด้วย ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) และทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) มาดำเนินการวิเคราะห์ โดยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.1 ลักษณะโครงสร้างของเพลง

3.1.1 จังหวะ

3.1.2 บันไดเสียง

3.1.3 กลวิธีพิเศษ

3.1.4 ลีลาสำนวนทำนอง

โดยแสดงรายละเอียดต่างๆ ต่อไปนี้

ข้อกำหนดเบื้องต้น

1. การบันทึกโน้ตเป็นลักษณะทางระนาดทุ้ม โดยใช้ระดับเสียงเดียวกับการบรรเลงจริง
2. บรรทัดบน หมายถึง การใช้มือขวา
3. บรรทัดล่าง หมายถึง การใช้มือซ้าย
4. โน้ตที่มีเครื่องหมาย ° อยู่บนตัวโน้ต หมายถึง เป็นโน้ตเสียงสูง
5. โน้ตที่มีเครื่องหมาย ° อยู่ล่างตัวโน้ต หมายถึง เป็นโน้ตเสียงต่ำ
6. เครื่องหมาย หมายถึง การสะบัด
7. เครื่องหมาย หมายถึง การสะเคาะ
8. เครื่องหมาย * หมายถึง การตีลูกถ่าง
9. โน้ตตัวหนา หมายถึง การตีโจก
10. โน้ตตัวเอียง หมายถึง การตีเคาะ
11. โน้ตตัวหนาและเอียง หมายถึง การคูด
12. โน้ตตัวหนาและขีดเส้นใต้ หมายถึง กลอนระนาดทุ้มที่คล้ายคอร์ด์ฝรั่ง
13. ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 หมายถึง ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)
14. ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 หมายถึง ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์)
15. ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 หมายถึง ทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน)

3.1 ลักษณะโครงสร้างของเพลง

เพลงพญาโศก สามชั้น เป็นเพลงท่อนเดียว ความยาว 8 หน้าทับปรบไก่ จัดเป็นเพลงเดี่ยวชั้นสูง ที่มีความไพเราะเพลงหนึ่ง มีการเปลี่ยนบันไดเสียงภายในท่อนอย่างเข้มข้น ทั้งยังรวมลักษณะกลอน เพลงไทยไว้เกือบจะครบถ้วน อีกประการหนึ่งซึ่งพบได้น้อยในเพลงอื่นๆ คือ เป็นเพลงที่ใช้ทำนองทำย เพลงในการขึ้นต้นเพลงนั่นเอง โดยมีลักษณะท่วงทำนองต่อไปนี้

เพลงพญาโศก สามชั้น

ท่อนเดียว

ฆ้องวงใหญ่

- - ฟฟ	- ฟ - -	มม - -	รร - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

- ท - -	ลฟ - -	รร - -	มม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ฟฟ - -	มม - ร
- - ลฟ	- - มร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

- - คค	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- - - ล	- - ทค	- ท - ค	- ร - ม
- ค - -	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- ล - -	- - - ค	- ท - ค	- ร - ม

- ค - -	ทช - -	- - - ม	- - ฟช	- - ทค	มค - -	ทค - -	ทช - -
- - ทช	- - ฟม	- ท - -	- ม - -	ฟช - -	- - ทช	- - ทช	- - ฟม

- - มฟ	- - ชล	- ท - -	ลช - -	รท - -	ทล - -	ลฟ - -	ฟม - -
- ร - -	มฟ - -	ช - ลช	- - ฟม	- - ลฟ	- - ฟม	- - มร	- - รค

- ฟ - -	มค - -	ลล - -	ททค	- ล - -	ทค - ม	- ฟ - ม	- ค - ท
- - มค	- - ทล	- - - ท	- - - ค	- ม - -	ล - - ม	- ฟ - ม	- ค - ท

- ม - ล	- - ทค	- ม - ค	- ท - ล	- ฟ - -	มม - -	ลล - -	ทท - ค
- ท - ล	- - - ค	- ม - ค	- ท - ล	- ค - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ค

- - ทค	- ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - -	คค - -	ทท - ล
- - ล -	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - ค	- - - ท	- - - ล

หมายเหตุ เครื่องหมาย - แทน “ฉิ่ง”
เครื่องหมาย + แทน “ฉับ”

3.2.1.2 จังหวะหน้าทับ ใช้หน้าทับสองหน้า ปรบไม้สามชั้น ตลอดทั้งเพลง ดังนี้

หน้าทับสองหน้า ปรบไม้ สามชั้น

- - - พลิ่ง	- พลิ่ง - ปะ	- - - เอะ	- พลิ่ง - ปะ	- เอะ - เอะ	- พลิ่ง - ปะ	- - - ปะ	- - - ด้บ
- - - -	- - - พลิ่ง	- - - -	- - - พลิ่ง	- - - เอะ	ดิงดิง - ดิง	- เอะดิงเอะ	- เห่ง - พลิ่ง

3.2.2 บันไคเสียง

เพลงพญาโศก ถือว่าเป็นเพลงเดียวที่มีการเปลี่ยนบันไคเสียงอย่างเข้มข้นภายในท่อน แม้จะมีเพียงท่อนเดียว แต่มีการเปลี่ยนอยู่เกือบตลอดภายใน เมื่อพิจารณาแล้วนั้นมีการใช้บันไคเสียงทั้งหมด 3 บันไคเสียง ซึ่งสามารถแบ่งแยกเป็นประ โยคต่างๆ ได้ดังนี้

ประ โยคที่ 1	รมฟ x ลท x	ทางนอก
ประ โยคที่ 2	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 3	มฟช x ทค x	ทางกลางแหบ
ประ โยคที่ 4	รมฟ x ลท x	ทางนอก
ประ โยคที่ 5	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 6	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 7	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 8	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 9	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 10	ลทค x มฟ x	ทางใน
ประ โยคที่ 11	รมฟ x ลท x	ทางนอก
ประ โยคที่ 12	มฟช x ทค x	ทางกลางแหบ
ประ โยคที่ 13	มฟช x ทค x	ทางกลางแหบ
ประ โยคที่ 14	มฟช x ทค x	ทางกลางแหบ
ประ โยคที่ 15	รมฟ x ลท x	ทางนอก
ประ โยคที่ 16	ลทค x มฟ x	ทางใน

3.2.3 ลีลาสำนวนทำนอง

ในเพลงพญาโศก สามชั้น เป็นเพลงที่ได้รวมลักษณะกลอนเพลงไทย (มือฆ้อง) ไว้เกือบจะครบถ้วน ทั้งนี้จะดำเนินการวิเคราะห์ทำนองฆ้องวงใหญ่ดังต่อไปนี้

ประโยคขึ้นต้น

-- ฟฟ	-ฟ--	มม--	รร--	ลล--	ทท--	คค--	รร-ม
-ฟ--	-ล-ม	---ร	---ล	---ท	---ค	---ร	---ม

ประโยคขึ้นต้น เป็นทำนองจบของเพลง แต่นำมาเป็นช่วงขึ้นต้นเพลง เนื่องจากใช้ทางในจึงสามารถแสดงอารมณ์โศกเศร้าได้มากกว่า ทั้งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพญาโศกอีกด้วย โดยใช้การตีแยกคู่แปดเป็นหลัก เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง มีการใช้การเสี้ยวมือเพื่อเพิ่มความไพเราะ ทั้งยังใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 1

-ท--	ลฟ--	รร--	มม-ฟ	-ฟ-ฟ	-ฟ--	ฟฟ--	มม-ร
--ลฟ	--มร	---ม	---ฟ	-ล-ท	-ล-ฟ	---ม	---ร

ประโยคที่ 1 เปลี่ยนบันไดเสียงมาใช้ทางนอก ทำให้อารมณ์ในเพลงเปลี่ยนแปลงไปทันที ลักษณะสำนวนพบได้ในเพลงทั่วไป โดยใช้การตีแยกคู่แปดเป็นหลัก เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง มีการใช้การเสี้ยวมือในบางช่วง เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องจำนวนลูกฆ้อง แต่เป็นการสร้างความไพเราะของทำนองให้มากยิ่งขึ้น

ประโยคที่ 2

--คค	-ร-ม	-ฟ-ม	-ร-ค	---ล	--ทค	-ท-ค	-ร-ม
-ค--	-ร-ม	-ฟ-ม	-ร-ค	-ล--	---ค	-ท-ค	-ร-ม

ประโยคที่ 2 กลับมาใช้บันไดเสียงทางในเหมือนประโยคขึ้นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าเป็นทำนองเช่นเดียวกับประโยคขึ้นต้นนั่นเอง หากแต่เปลี่ยนมือฆ้องและเปลี่ยนทางเสี้ยวใหม่ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการใช้มือและทางบรรเลง มีการใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 3

-ค--	ทช--	---ม	--ฟช	--ทค	มค--	ทค--	ทช--
--ทช	--ฟม	-ท---	-ม--	ฟช--	--ทช	--ทช	--ฟม

ประโยคที่ 3 เปลี่ยนบันไดเสียงเป็นทางกลางแหบอย่างกะทันหัน ทำให้อารมณ์ในเพลงเปลี่ยนแปลงไปทันที โดยใช้สำนวนกลอนแบบเก็บถี่ๆ ในการดำเนินทำนอง ซึ่งเป็นทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 1 หากแต่เปลี่ยนมือฆ้องให้เป็นแบบเก็บตลอดทั้งประโยค และเปลี่ยนการใช้บันไดเสียงเท่านั้น

ประโยคที่ 4

- - ม ฟ	- - ช ล	- ท - -	ล ช - -	ร ท - -	ท ล - -	ล ฟ - -	ฟ ม - -
- ร - -	ม ฟ - -	ช - ล ช	- - ฟ ม	- - ล ฟ	- - ฟ ม	- - ม ร	- - ร ค

ประโยคที่ 4 เปลี่ยนบันไดเสียงกลับมาใช้ทางนอก โดยใช้จำนวนกลอนแบบเก็บถี่ๆ คล้ายจำนวนฆ้องวงเล็กในการดำเนินทำนองต่อเนื่องจากประโยคที่ 3 เคลื่อนจากต่ำไปสูงอย่างมีระบบทำให้กลมกลืนจนแทบไม่รู้สึกรถึงการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้หลุมเสียง (เสียงซอลและเสียงโด) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 5

- ฟ - -	ม ค - -	ล ล - -	ท ท ค	- ล - -	ทค - ม	- ฟ - ม	- ค - ท
- - ม ค	- - ท ล	- - - ท	- - - ค	- ม - -	ล - - ม	- ฟ - ม	- ค - ท

ประโยคที่ 5 เปลี่ยนบันไดเสียงมาใช้ทางใน โดยวรรคแรกใช้จำนวนกลอนแบบเก็บถี่ๆ ต่อเนื่องจากประโยคที่ 4 เพื่อให้เสียงกลมกลืนกัน โดยทำนองเคลื่อนจากสูงลงมาต่ำแล้ววรรคหลังจึงเคลื่อนจากต่ำไปสูงสลับกันไป โดยใช้การตีแยกเป็นคู่แปดและคู่สี่บ้าง

ประโยคที่ 6

- ม - ล	- - ท ค	- ม - ค	- ท - ล	- ฟ - -	ม ม - -	ล ล - -	ท ท - ค
- ท - ล	- - - ค	- ม - ค	- ท - ล	- ค - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ค

ประโยคที่ 6 ยังอยู่ในบันไดเสียงทางใน โดยใช้ทำนองต่างๆ ในลักษณะการเคลื่อนจากสูงมาต่ำ แล้ววรรคหลังจึงค่อยๆ เคลื่อนไปสูงโดยใช้การตีแยกเป็นคู่แปดและคู่สี่

ประโยคที่ 7

- - - ทค	- ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - -	ค ค - -	ท ท - ล
- - ล -	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - ค	- - - ท	- - - ล

ประโยคที่ 7 ใช้บันไดเสียงทางใน ในลักษณะทำนองต่างๆ เคลื่อนจากสูงมาต่ำ ในลักษณะจำนวนปิด และเป็นจำนวนในการลงจบ โดยใช้ลักษณะการตีแยกเป็นคู่แปดเพื่อจะใช้ในการเปิดจำนวนประโยคต่อไป

ประโยคที่ 8

- มฟ	- ล - ท	- ค - ท	- ล - ฟ	- ฟ - -	ฟม - ฟ	- ท - -	ลล - ท
- - ร -	- ล - ท	- ค - ท	- ล - ค	- ม - ค	- ท - ค	- ท - ล	- - - ท

ประโยคที่ 8 ใช้บันไดเสียงทางในทั้งประโยค ในลักษณะทำนองห่างๆ เคลื่อนจากสูงมาต่ำในวรรคหลังจึงเปลี่ยนลักษณะทำนองให้ลูกตกอยู่ในระดับเสียงกลางๆ โดยใช้การตีแยกเป็นคู่แปดและคู่สี่ ทั้งยังใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในช่วงต้น เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 9

- - - ล	- - ทค	- ท - ค	- ร - ม	- ฟฟฟ	- ม - -	รร - -	คค - ท
- ล - -	- - - ค	- ท - ค	- ร - ม	- ทลฟ	- ม - ร	- - - ค	- - - ท

ประโยคที่ 9 ยังอยู่ในบันไดเสียงทางใน ในลักษณะทำนองห่างๆ โดยเคลื่อนจากสูงมาต่ำ ซึ่งวรรคแรกใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคหลังของประโยคที่ 2 ในลักษณะทำนองการตีคู่แปด ส่วนวรรคหลังดำเนินทำนองโดยใช้การเลี้ยวมือ แล้วจึงแยกเป็นการตีคู่แปดจนจบประโยค โดยใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 10

- ฟ - -	มค - -	- - - ล	- - ทค	- ร - ม	ฟม - -	- - ทค	- - รม
- - มค	- - ทล	- ม - -	- ล - -	- ล - -	- - รค	ทล - -	ทค - -

ประโยคที่ 10 วรรคแรกใช้บันไดเสียงทางใน แล้วจึงเปลี่ยนเป็นบันไดเสียงทางนอก วรรคแรกดำเนินทำนองห่างๆ สำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกในประโยคที่ 5 แต่เปลี่ยนลักษณะมือฆ้องเป็นการเก็บแทน วรรคหลังใช้ทำนองเก็บถี่ๆ เสียงในคู่สี่ เพื่อให้ทราบว่าทำนองต่อไปจะไปในวิถีทางใด ในลักษณะเคลื่อนจากสูงลงต่ำแล้วจึงย้อนกลับไปสูงในทำนองสุดท้าย โดยใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 11

- - - ม	- - รม	- - ฟม	- - รม	- ค - -	ทช - -	- - - ม	- - ฟช
- ท - -	รค - -	รค - -	รค - -	- - ทช	- - ฟม	- ท - -	- - ม - -

ประโยคที่ 11 วรรคแรกยังใช้บันไดเสียงทางนอก วรรคหลังจึงเปลี่ยนเป็นใช้บันไดเสียงกลางแหบ อย่างกะทันหัน ทำให้อารมณ์ในเพลงเปลี่ยนแปลงไปทันที ประโยคนี้ดำเนินทำนองเก็บ โดยในวรรคแรกใช้สำนวนกลอนลูกเท่าในลักษณะคู่สี่ วรรคหลังดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคแรกในประโยคที่ 3

ประโยคที่ 12

- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -	- ร - -	- ช - -	- - - ม	- - ฟ ช
ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม	- - ค ท	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -

ประโยคที่ 12 ยังคงใช้บันไดเสียงกลางแหบ คำเนิ่นทำนองแบบเก็บถี่ๆ วรรคแรกทำนองเคลื่อนจากสูงมาต่ำซึ่งเป็นทำนองเดียววรรคหลังในประโยคที่ 3 ส่วนวรรคหลังนั้นก็เป็นการทำนองเดียวกับวรรคแรกของประโยคที่ 3 เช่นกัน คือสลับวรรคแรกเป็นวรรคหลัง และนำวรรคหลังมาเป็นวรรคแรกนั่นเอง และเปลี่ยนมือฆ้องใน 2 ห้องแรกในวรรคหลังของประโยคนี้นี้เป็นลูกสะบัดแทน

ประโยคที่ 13

- ช - -	ฟ ฟ - -	ช ช - -	ท ท - ค	- ร - ร	- ร - -	ค ค - -	ท ท - ช
- ร - ค	- - - ร	- - - ท	- - - ค	- ร - ฟ	- ร - ค	- - - ท	- - - ร

ประโยคที่ 13 ยังใช้บันไดเสียงทางกลางแหบ คำเนิ่นทำนองห่างๆ เคลื่อนจากสูงแล้วไล่ลงมาต่ำ โดยใช้สำนวนกลอนมือฆ้องคู่แปดและคู่สี่ในการดำเนินทำนอง มีการใช้การเสี้ยวมือในบางช่วง เพื่อสร้างความไพเราะของทำนองให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

ประโยคที่ 14

- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟ ช	- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -
- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -	ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม

ประโยคที่ 14 คำเนิ่นทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 3 ใช้บันไดเสียงเป็นทางกลางแหบ โดยใช้สำนวนกลอนแบบเก็บถี่ๆ ในการดำเนินทำนอง ซึ่งเป็นทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 1 หากแต่เปลี่ยนลักษณะมือฆ้องให้เป็นแบบเก็บตลอดทั้งประโยค และเปลี่ยนการใช้บันไดเสียงเท่านั้น

ประโยคที่ 15

- ท - -	ล ฟ - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ร - -	ม ฟ - ล	- ฟ - ฟ	- ฟ - ม
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - - ฟ	- ร - -	- ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม

ประโยคที่ 15 เปลี่ยนบันไดเสียงเป็นทางนอกอย่างกะทันหัน ทำให้อารมณ์ในเพลงเปลี่ยนแปลงไปทันที โดยใช้ทำนองแบบห่างๆ ซึ่งเป็นทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 5 หากแต่เปลี่ยนการใช้บันไดเสียงเท่านั้น ทั้งยังเป็นลักษณะสำนวนปิด เพื่อเชื่อมสู่ทำนองการลงจบของเพลงต่อไป

ประโยคที่ 16

-- ฟฟ	-ฟ--	มม--	รร--	ลล--	ทท--	คค--	รร-ม
-ฟ--	-ล-ม	---ร	---ล	---ท	---ค	---ร	---ม

ประโยคที่ 16 กลับมาใช้บันไดเสียงทางใน เพื่อเปลี่ยนอารมณ์เพลง และเป็นทำนองจบของเพลง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพญาโศก โดยใช้การตีแยกคู่แปดเป็นหลัก โดยใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน เคลื่อนขึ้นไปในทางเสียงสูง เพื่อการคิดกลับต้นหรือการลงจบเพลงต่อไป

เพลงพญาโศก สามชั้น จัดเป็นเพลงคำเนนทำนองที่มีท่วงทำนองทำให้เกิดอารมณ์โศกเศร้า รำพึงรำพันถึงความทุกข์ยาก อาลัยอาวรณ์ยามจากกัน เนื่องจากมีการเปลี่ยนบันไดเสียงภายในตัวเพลงอย่างเข้มข้น และส่วนใหญ่เป็นบันไดเสียงที่ให้อารมณ์ไปในทางโศกเศร้า เป็นกลุ่มเสียงที่ไม่แข็งกร้าว สงบนุ่มนวล เมื่อนำมาเรียงเป็นวรรคเป็นประโยคแล้วก็เกิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดี โดยการสร้างประโยคเพลงในท้ายประโยคให้มีความสัมพันธ์ และสัมพันธ์ประโยคที่จะดำเนินทำนองในบันไดเสียงอื่นต่อไป และเมื่อได้พิจารณาเสียงที่ตกในท้ายประโยคนั้นๆ ปรากฏว่าเสียงที่ตกในบันไดเสียงแรกนั้นจะเป็นเสียงที่ร่วมอยู่ในบันไดเสียงที่ 2 ของประโยคต่อไป อันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบันไดเสียง หากประโยคใดไม่ใช้บันไดเสียงในการสัมผัส ก็จะใช้ทำนองของเพลงในแต่ละประโยคสัมผัสกันแทน เสมือนลักษณะของการโต้ตอบเป็นบทกลอน มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน และต้องสัมผัสคล้องจองกันไปด้วย

การใช้มือฆ้องของเพลงพญาโศก สามชั้น เป็นเพลงที่ได้รวมลักษณะสำนวนกลอนเพลงไทยในแต่ละเครื่องมือไว้เกือบครบถ้วน และยังรวมลักษณะของมือเดี่ยวไว้มาก ทำให้ผู้เรียนที่มีความรู้แตกฉานสามารถดึงกลอนที่ได้แปรทางแล้วนั้น ไปใช้กับการแปรทางในเพลงอื่นของแต่ละเครื่องมือได้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง

จุดที่น่าสังเกตในการใช้มือฆ้องอีกประการหนึ่งคือ ทำนองในประโยคที่ 13 ก็คือทำนองเดียวกับประโยคที่ 4 นั้นเอง หากแต่สลับตำแหน่งกัน โดยนำทำนองท้ายประโยคย้ายมาในวรรคแรก และนำทำนองในวรรคแรกไปไว้ในท้ายประโยคแทน ทั้งนี้ยังได้เปลี่ยนมือฆ้องด้วย โดยในประโยคที่ 4 ใช้ลักษณะมือฆ้องแบบตีเก็บชอย แต่ในประโยคที่ 13 จะใช้การตีแบบห่างๆ ในลักษณะตีแยกคู่แปด และคู่สี่ เช่นเดียวกับทำนองในประโยคที่ 15 นั้นก็เป็นทำนองเช่นเดียวกับทำนองในประโยคที่ 4 แต่เปลี่ยนมือฆ้องเป็นลักษณะการตีแยกคู่แปดเช่นเดียวกับประโยคที่ 13 เนื่องจากการดำเนินทำนองในช่วงนี้จะใช้มือฆ้องในลักษณะตีแยกคู่แปดและคู่สี่เป็นส่วนใหญ่ จึงต้องใช้ลักษณะเช่นเดียวกันเพื่อความสัมพันธ์ในรูปของการใช้มือฆ้องและทำนองนั่นเอง

3.2.4 กลวิธีพิเศษ

ลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น ในการวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนิน จำนวนกลอนทางเดี่ยว โดยใช้กลวิธีพิเศษในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การสะเตาะ เป็นการตีเสียงเดียว 3 ครั้ง โดยการตีแทรกเสียงในการบรรเลง ปกติอีก 1 พยางค์ รวมเป็น 3 พยางค์ ซึ่งใช้มือขวาตี 2 เสียง มือซ้ายตีรับ 1 เสียง
2. การสะบัด เป็นการตีในลักษณะ 3 เสียง โดยการตีแทรกเสียงในการบรรเลง “เก็บ” อีก 1 พยางค์ รวมเป็น 3 พยางค์ มี 2 ลักษณะ คือ
  - 2.1 ตีสะบัดเรียงเสียงขึ้นและลง
  - 2.2 ตีสะบัดข้ามเสียงขึ้นและลง
3. การตีถ่าง เป็นการตีในลักษณะที่กว้างกว่าคู่แปด โดยแบ่งเป็นถ่างข้างซ้าย ถ่าง ข้างขวาหรือแยกมือพร้อมกัน
4. การตีโฆก เป็นการบรรเลงประจำของระนาดทุ้ม โดยทำให้เกิดน้ำหนักของเสียง ที่มีอขวามีความดังเป็นพิเศษ ทำให้เกิดเสียงโฆกบริเวณต้นของแต่ละสำนวน
5. การตีลูกฝาก เป็นการบรรเลงประจำของระนาดทุ้ม ในลักษณะการตีให้ลูกตก ทำยวรรคหนึ่ง เป็นลูกขึ้นคั้นในวรรคต่อไป ภายในประโยคเดียวกันหรือคนละประโยคก็ได้
6. การตีกระทบ เป็นการตีในลักษณะที่ทำให้เกิดเสียง โดยใช้มือทั้งสองข้างตีให้ เกิดเสียงในลักษณะซัดกัน โดยเสียงที่ 1 มีน้ำหนักมากกว่าเสียงที่ 2 พร้อมกับให้เสียงที่ 2 เป็นเสียงลง จังหวะ เสียงกระทบอาจทำให้เกิดขึ้นตั้งแต่ 1 เสียงไปจนเสียงคู่ต่างๆ ที่มีความเหมาะสมกับการบรรเลง ของระนาดทุ้ม การตีกระทบมีหลายแบบ
7. การตีลวงหน้า เป็นการบรรเลงประจำของระนาดทุ้ม ในลักษณะการพลิกแพลง ทำนอง โดยตัดทำนองให้สั้น ล่วงหน้าไปถึงเสียงลูกตกท้ายประโยคก่อนจังหวะ มี 2 ลักษณะ คือ
  - 7.1 การตีสำนวนลงเสียงลวงหน้าเป็นพยางค์ โดยวิธีตัดสำนวนบางส่วนและรวม เสียงสุดท้ายมาลงจังหวะ
  - 7.2 การตีลวงหน้าเป็นประโยค เป็นการบรรเลงให้ประโยคนั้น ดำเนินลวงหน้าจาก ทำนองหลักของห้องวงใหญ่ ภายใต้กรอบของสำนวนและจังหวะเดียวกัน
8. การตีย้อยจังหวะ เป็นการตีในลักษณะให้ลูกตกที่ควรลงคานจังหวะ ไปตกลง หลังจังหวะ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ
  - 8.1 เพิ่มสำนวนให้ลูกตกลงหลังจังหวะจากกรอบการบรรเลงของสำนวนนั้น
  - 8.2 การย้อยเต็มสำนวนหรือเหลือเต็มสำนวน เป็นการยักเยื้องสำนวนในการ บรรเลงเต็มสำนวนให้ดำเนินไปคานหลัง

9. การตีคู่ค เป็นการตีพร้อมกันโดยใช้มือทั้งสองข้าง ในลักษณะตีกด้วยมือซ้าย เพื่อห้ามเสียงไว้ แล้วตีเปิดเสียงด้วยมือขวา หรือการปฏิบัติในทางตรงข้าม คือ ตีกด้วยมือขวา เพื่อห้ามเสียงไว้ แล้วตีเปิดเสียงด้วยมือซ้าย ในจำนวนกลอนระนาดทุ้ม มี 3 ลักษณะ คือ

9.1 ขึ้นต้นด้วยการสะเคาะ แล้วจึงใช้การตีคู่ค โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง คือ การตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย โดยแบ่งเป็นคู่คขึ้นและคู่คลง

9.2 ขึ้นต้นด้วยการตีคู่ค โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง คือ การตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย มีทั้งคู่คขึ้นและคู่คลง

9.3 ขึ้นต้นด้วยการตีคู่ค โดยใช้เสียงคู่คที่เกิดจากการบังคับเสียง โดยใช้เสียงคู่คที่เกิดจากการบังคับเสียงโดยใช้มือข้างเดียว ทำให้เกิดเสียงเปิดแล้วห้ามเสียงโดยการกดหัวไม้กับลูกระนาดที่เกิดเสียงนั้น

10. การตีในลักษณะทำนองคล้ายคอร์คฝรั่ง เป็นการตีในลักษณะการตีข้ามเสียงนั่นเอง มักใช้การตีข้ามเสียงในคู่สามกับคู่ห้า หรือคู่สี่กับคู่หก มีทั้งการตีขึ้นและตีลง ซึ่งบังเอิญมีเสียงไปคล้ายกับลักษณะเสียงคอร์คของคนตรีสากล ในจำนวนกลอนทางเคี้ยวระนาดทุ้มนั้น มีหลากหลายลักษณะด้วยกัน

11. การตีตะ เป็นการบรรเลงด้วยการใช้จำนวนพิเศษ มี 2 ลักษณะ คือ

11.1 ตีสวน มือขวา ตีเข้าหามือซ้าย และมือซ้ายตีสวนกลับเข้าหามือขวา

11.2 ตีตาม มือซ้ายตีไล่ขึ้นตามมือขวา มือขวาตีไล่เสียงลงตามมือซ้าย ทั้งนี้ต้องเป็นการตีมือละ 2 เสียงเท่านั้น

12. การใช้คู่สี่หรือคู่แปดตีลงท้ายประโยค เป็นการบรรเลงประจำของระนาดทุ้ม มักใช้จำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม แล้วจบประโยคด้วยคู่สี่หรือคู่แปด มี 2 ลักษณะ คือ

12.1 จบด้วยคู่สี่หรือคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะ

12.2 ใช้เสียงค้ำของคู่สี่หรือคู่แปดที่ลงก่อนจังหวะย้ำเสียงให้ลงตรงตามจังหวะ

ลักษณะการดำเนินจำนวนกลอนของระนาดทุ้ม โดยเฉพาะการบรรเลงด้วยกลวิธีพิเศษ ในทางเคี้ยวที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีการใช้มือและจำนวนต่างๆ มากมาย ทางระนาดทุ้มจึงมีลักษณะเป็นอิสระในการดำเนินทำนองแต่ละประโยค ประการสำคัญ คือ จะต้องมีความไพเราะและเหมาะสมกับการดำเนินทำนองในจำนวนนั้นๆ จึงเป็นการดำเนินจำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ผูกจำนวนกลอนได้อย่างสนิทสนมกลมกลืนกัน

ลำดับต่อไป จะได้ดำเนินการวิเคราะห์ทางเคี้ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น กับทำนองหลัก (มืองวงใหญ่) ตามประเด็นที่กล่าวข้างต้น ดังนี้

ทางเคียวระนาดทุ้ม เพลงพญาโศก สามชั้น

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคขึ้นคั้น

- - ฟฟ	- ฟ - -	ม ม - -	ร ร - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคขึ้นคั้น

- - ฟฟ	- ฟ - -	ม ม - -	ร ร - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคขึ้นคั้น

- - มฟ	ลท-ล	- ล - -	ฟ - - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - ม
- ร - -	ช - - ม	ฟ - - -	มร-ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคขึ้นคั้น

- - ฟฟ	- ฟ - -	ม ม - -	ร ร - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางที่ 1 ประโยคขึ้นคั้น

จังหวะ ดำเนินทำนองต่างๆ จังหวะซ้ำ เพื่อเป็นการแสดงว่ากำลังเริ่มต้นบรรเลงเพลง และยังเป็นการจัดจังหวะในการบรรเลงประโยคต่อไปอีกด้วย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้ลักษณะการตีแยกเป็นคู่แปด มีการเสี้ยวมือเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ เพื่อแสดงให้ทราบว่า เป็นเพลงพญาโศก เหมือนลักษณะเป็นการตั้งหลักให้มีความมั่นคงและเกิดความมั่นใจกับผู้บรรเลง อีกทั้งยังเป็นการบอกให้ผู้ฟังทราบว่านี่คือเพลงพญาโศก หลังจากนั้นจึงจะเริ่มดำเนินส่วนกลอนในทางเคียวระนาดทุ้มในประโยคต่อไป

ลีลาสำนวนทำนอง ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับทำนองขึ้นคั้นของฆ้องวงใหญ่ โดยดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงสูงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำแล้ววรรคหลังจึงค่อยๆ เคลื่อนสูงขึ้นเรื่อยๆ

ทางที่ 2 ประโยคขึ้นต้น

จังหวะ วรรคแรกดำเนินทำนองถี่และเร็ว เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง ในวรรคหลังจึงเปลี่ยนการดำเนินทำนองห่างๆ และจังหวะช้า เพื่อเป็นการตั้งจังหวะในการบรรเลงประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการสลับค้อย่างต่อเนื่องเป็นทำนองขึ้นต้น แล้วจึงรับด้วยทำนองเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ในลักษณะการตีแยกเป็นคู่แปลได้อย่างสนิทสนม เป็นการตั้งหลักให้กับผู้บรรเลงมีความมั่นใจ และยังแสดงว่านี่คือเพลงพญาโศกแล้วจึงเริ่มดำเนินสำนวนกลอนทางเดียวในประโยคต่อไป

ลีลาสำนวนทำนอง ทำนองเริ่มจากใช้ช่วงเสียงต่ำแล้ววรรคหลังจึงค่อยๆ เคลื่อนสูงขึ้นเรื่อยๆ ด้วยสำนวนทางเดียวของพญาโศกทั่วไป ซึ่งรวมทั้งทางเดียวของฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็กก็นิยมขึ้นด้วยสำนวนเดียวกันนี้ อันเป็นเอกลักษณ์ของการขึ้นต้นทางเดียวพญาโศกก็ว่าได้

ทางที่ 3 ประโยคขึ้นต้น

จังหวะ ดำเนินทำนองห่างๆ จังหวะช้า เพื่อเป็นการแสดงว่ากำลังเริ่มต้นบรรเลงเพลง และยังเป็นการตั้งจังหวะในการบรรเลงประโยคต่อไปอีกด้วย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้ลักษณะการตีแยกเป็นคู่แปล มีการเสี้ยวมือเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ เพื่อแสดงให้ทราบว่านี่เป็นเพลงพญาโศก เหมือนลักษณะเป็นการตั้งหลักให้มีความมั่นคงและเกิดความมั่นใจกับผู้บรรเลง อีกทั้งยังเป็นการบอกให้ผู้ฟังทราบว่านี่คือเพลงพญาโศก หลังจากนั้นจึงจะเริ่มดำเนินสำนวนกลอนในทางเดียวระนาดทุ้มในประโยคต่อไป

ลีลาสำนวนทำนอง ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับทำนองขึ้นต้นของฆ้องวงใหญ่ โดยดำเนินทำนองเริ่มจากเสียงสูงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำแล้ววรรคหลังจึงค่อยๆ เคลื่อนสูงขึ้นเรื่อยๆ

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 1

- ท - -	ล ฟ - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 1

- - ลล	- - รร	- - ลล	- ล - -	- - ทท	ร ท - -	ล ฟ - -	- ร - -
- - - ล	- - - ร	- - - ล	- - - ฟ	- - - ท	- - ลฟ	- - มร	- ร - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 1

- - ลล	- - รร	- - ทท	ร ท - -	ฟ - ลล	ท ล - -	ล ฟ - -	- ร - -
- - - ล	- - - ร	- - - ท	- - ลฟ	- - - ล	- - ฟม	- - มร	- ร - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 1

- - ลล	- - รร	- - ทท	- ท - -	- ฟ - -	ม ฟ - ฟ	- ท - -	ล ฟ - -
- - - ล	- - - ร	- - - ท	- - ลฟ	- - มร	- - ม -	- - ลฟ	- - มร

ทางที่ 1 ประโยคที่ 1

จังหวะ คำเนนทำนองห่างๆ จังหวะช้า ต่อเนื่องจากประโยคขึ้นต้น ซึ่งในห้องสุดท้ายของประโยคจะคำเนนทำนองในลักษณะลงก่อนจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (ร ม ฟ x ล ท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ถึงแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้จะมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคขึ้นต้น แต่ในสำนวนกลอนทางเคียว นั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะห่างๆ ซึ่งอยู่ในช่วงเสียงต่ำ แล้วจึงเคลื่อนไปในทางเสียงสูง กล้ายทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรคหลังคำเนนทำนองต่อเนื่องจากวรรคแรก ขึ้นด้วยกลวิธีการสะเคาะเช่นกันแล้วจึงคำเนนทำนองเก็บ ด้วยการตี 4 พยางค์ แล้วจึงลงพร้อมกันด้วยการตีเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง เป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้ม ทำนองลักษณะนี้มักปรากฏในทางเคียวระนาดทุ้มเพลงอื่นๆด้วย ซึ่งคำเนนสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 1

จังหวัดฯ ช่วงแรกดำเนินทำนองต่างๆ จังหวัดฯ ต่อเนื่องจากประโยคขึ้นต้น แล้วจึงค่อยๆ เปลี่ยนเป็นเก็บถี่ๆ ทำให้จังหวัดฯ เร็วขึ้น โดยทำนองในห้องสุดท้ายเหมือนจะลงก่อนจังหวัดฯ แต่ใช้การตีข้ำเสียงเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวัดฯ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รμφ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ แม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้จะมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคขึ้นต้น แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นต้น แล้วดำเนินกลอนในลักษณะเก็บห่างๆ ปลายวรรคใช้กลวิธีการตี้อย่างจังหวัดฯ ในลักษณะถูกตอกห้องสุดท้ายไปตกอยู่ที่ห้องแรกของวรรคหลัง ส่วนวรรคหลังขึ้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วจึงดำเนินกลอนแบบเก็บ ในลักษณะการตี 4 พยางค์ แล้วจึงลงพร้อมกันด้วยการตีเป็นคู่แปด จากนั้นจึงใช้มือซ้ายตีข้ำเสียงอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง เป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้ม โดยใช้สำนวนกลอนช่วงต้นอยู่ทางเสียงต่ำ แล้วจึงเคลื่อนไปในทางเสียงสูง กล้ายทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 1

จังหวัดฯ วรรคแรกดำเนินทำนองในลักษณะห่างๆ ต่อเนื่องจากประโยคขึ้นต้น วรรคหลังจึงเปลี่ยนจังหวัดฯ เร็วขึ้น ในลักษณะทำนองเก็บถี่ๆ ตรงตามจังหวัดฯ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รμφ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ทั้งนี้แม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้จะมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคขึ้นต้น แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะแล้วดำเนินกลอนแบบห่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้ม วรรคหลังดำเนินทำนองต่อเนื่องจากวรรคแรก โดยใช้กลวิธีการตีเก็บถี่ๆ ในลักษณะการตี 3 พยางค์และ 4 พยางค์สลับกันจนจบประโยค กล้ายการดำเนินทำนองในสำนวนกลอนฆ้องวงเล็ก

ลีลาสำนวนทำนอง ช่วงต้นดำเนินสำนวนกลอนอยู่ทางเสียงต่ำ ในลักษณะสำนวนระนาดทุ้ม วรรคหลังใช้สำนวนทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ กล้ายการดำเนินทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก ประโยคนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 2

- - คค	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- - - ล	- - ทค	- ท - ค	- ร - ม
- ค - -	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- ล - -	- - - ค	- ท - ค	- ร - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 2

- ร - ร	- - ร ม	มฟล -	ฟ ม - -	มค - -	ทุค - ค	- - ทุค	- - ร ม
- ล - -	ทค - -	ร - - ม	- - รค	- - ทุล	- - ทุ -	ทุล - -	ทุค - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 2

- - ทล	- ช - -	ฟล - -	ฟ ม - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	ร ร - -
- - - ช	ร - ฟม	- - ร ม	- - รล	- - ลท	- - ทค	- - คร	- - ร ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 2

- ร - ร	- - ร ม	ฟล - -	ฟ ม - -	มค - -	คท - -	คทุ - ทุค	- - ร ม
- ล - -	ทค - -	- - ร ม	- - รค	- - ทล	- - ลม	- ล - -	ทุค - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 2

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 1

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน และทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 1 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการคำเน้นทำนองต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 โดยเปลี่ยนมือจากคู่แปดใน ห้องสุดท้ายของประโยคที่ 1 เป็นคู่สี่แทน ซึ่งเป็นเสียงเดียวกันขึ้นต้นประโยคแล้วจึงใช้กลวิธีการตีแบบเก็บและการสะบัดคล้ายกับการคำเน้นทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก เป็นสะพานเชื่อมกับ ประโยคต่อไป ซึ่งมีลักษณะทำนองเก็บเช่นกัน

ลีลาสำนวนทำนอง คำเน้นกลอนทางเคียวต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 ใช้สำนวนทำนองใน ลักษณะเก็บคล้ายการคำเน้นทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก โดยทำนองอยู่ในช่วงเสียงต่ำ แล้ว จึงเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างเห็นได้ชัดเจน ทั้งนี้คำเน้นสำนวนกลอน โดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 2

จังหวะ ช่วงแรกดำเนินทำนองเก็บถี่ ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 ในช่วงหลังจึงเปลี่ยนเป็นทำนองคี่คู่แปด จังหวะช้าลง

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ และมีการใช้หลุมเสียง (เสียงซอล และเสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน และทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 1 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีเก็บถี่ ๆ วรรคหลังเปลี่ยนการดำเนินทำนองโดยใช้กลวิธีการตีข้อมือขวา 2 ครั้ง มือซ้ายตี 2 เสียงเป็นคู่แปด ในลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้ม เพื่อผ่อนคลายความถี่กระชั้นจากวรรคแรก ซึ่งดำเนินทำนองคล้ายประโยคขึ้นคั้นของฆ้องวงใหญ่

ลีลาสำนวนทำนอง ดำเนินกลอนทางเดียวต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 โดยใช้สำนวนกลอนช่วงคั้นอยู่ทางเสียงต่ำ คล้ายการดำเนินทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่จากนั้นจึงเคลื่อนไปในทางเสียงสูงโดยใช้ลักษณะสำนวนกลอนใกล้เคียงกับทำนองฆ้องวงใหญ่ และดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 2

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บถี่ ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 1

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน และทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 1 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 โดยใช้กลวิธีเปลี่ยนมือจากคู่แปดในห้องสุดท้ายของประโยคที่ 1 มาเป็นคู่สี่แทน ซึ่งเป็นเสียงเดียวกัน ขึ้นคั้นประโยคแล้วจึงใช้กลวิธีการสลับและการตีเก็บคล้ายกับการดำเนินทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก เป็นสะพานเชื่อมกับประโยคต่อไป ซึ่งมีลักษณะทำนองเก็บเช่นกัน

ลีลาสำนวนทำนอง ดำเนินกลอนทางเดียวต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 โดยใช้สำนวนกลอนช่วงคั้นอยู่ทางเสียงต่ำ คล้ายการดำเนินทำนองในสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก และดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 3

- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟ ช	- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -
- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -	ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 3

คค-มค	- - ฟม	- - ชฟ	- - ทช	- - คท	- - ทช	- - ชฟ	- - ฟม
- - ค-	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 3

- - มค	- - ฟม	- - ชฟ	- - ทช	- - คท	- - ทช	- - ชฟ	- - ฟม
ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 3

คค-มค	- - ฟม	- - ชฟ	- - ทช	- - คท	- - ทช	- - ชฟ	- - ฟม
- - ค-	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -	ทค- -

ทางที่ 1 ทางที่ 2 และทางที่ 3 ในประโยคที่ 3

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 2

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ แม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 2 แต่ในส่วนวงกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 3 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นต้นประโยค (ทางที่ 2 ใช้กลวิธีการตีแบบเตะสวนขึ้นต้นประโยคแทน) แล้วจึงใช้กลวิธีการตีในลักษณะการตีเคาะ โดยใช้มือซ้ายและมือขวาตีเข้าหากัน หรือที่เรียกว่า การตีสวน คือ การใช้มือขวาดึง ทีละ 2 เสียง และมือซ้ายตีขึ้น 2 เสียงเข้าหามือขวา ซึ่งใช้กลวิธีดังกล่าวนี้ดำเนินทำนองจนจบประโยค ผู้บรรเลงจะต้องใช้กำลังแขน รวมทั้งรสมือทั้งซ้ายขวาในการบรรเลงให้เกิดความไพเราะตามสำนวนกลอนของเพลง

ลีลาสำนวนทำนอง ดำเนินกลอนทางเดี่ยวต่อเนื่องจากประโยคที่ 2 ในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปในทางเสียงสูงแล้วจึงลงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะถาม - ตอบที่มีความเข้มข้น (Intensity) ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนแปลกแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่ชัดเจน

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 4

-- ม ฟ	-- ช ล	- ท --	ล ช --	ร ท --	ท ล --	ล ฟ --	ฟ ม --
- ร --	ม ฟ --	ช-ล ช	-- ฟ ม	-- ล ฟ	-- ฟ ม	-- ม ร	-- ร ด

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 4

- ร - ม ฟ	-- ช ล	- ท --	ล ช --	ร ท --	ท ล --	ล ฟ --	ฟ ม --
ล-ร -	ม ฟ --	ช-ล ช	-- ฟ ม	-- ล ฟ	-- ฟ ม	-- ม ร	-- ร ด

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 4

- ร --	ค ท --	ม - ท ค	-- ร ม	ฟ -- ล	- ช --	ฟ ล --	ฟ ม --
ล-ค ท	-- ล ม	- ล --	ท ค --	- ม ร -	ร-ฟ ม	-- ร ม	-- ร ด

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 4

- ร ม ฟ	-- ช ล	- ท --	ล ช --	- ท --	ท ล --	ล ฟ --	ฟ ม --
ล -- -	ม ฟ --	ช-ล ช	-- ฟ ม	-- ล ฟ	-- ฟ ม	-- ม ร	-- ร ด

ทางที่ 1 ประโยคที่ 4

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 3

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (ร ม ฟ x ล ท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงซอล และเสียงโค) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน และแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อาจมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 3 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 4 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีมีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการสลับขึ้นคั่นประโยค แล้วจึงใช้กลวิธีการการสลับและตีเก็บในลักษณะ 4 พยางค์จนจบประโยค ซึ่งเป็นทำนองเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ หากแต่เพิ่มทำนองช่วงขึ้นคั่นเท่านั้น

ลีลาสำนวนทำนอง ดำเนินกลอนทางเคียวต่อเนื่องจากประโยคที่ 3 ในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นสูงแล้วลงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นทำนองเก็บคล้ายสำนวนกลอนของระนาดเอก ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 4

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 3

บันไดเสียง วรรณยุกต์ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ซึ่งเป็นคู่เดียวกับบันไดเสียงของ ทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรณยุกต์จึงเปลี่ยนบันไดเสียงเป็น ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางของ ฆ้องวงใหญ่อย่างกะทันหัน ทำให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงไปทันที วรรณยุกต์มีการใช้หลุมเสียง (เสียงซอล และเสียงโด) ในบางวรรณยุกต์ เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีแบบเก็บในลักษณะข้ามเสียงสูงต่ำไปมาตลอดทั้งประโยค ซึ่งเป็น ลักษณะสำคัญของระนาดทุ้มนั่นเอง

ลีลาสำนวนทำนอง คำเน้นกลอนทางเดี่ยวต่อเนื่องจากประโยคที่ 3 ในลักษณะทำนองเก็บของ สำนวนกลอนทางเดี่ยวระนาดทุ้มทั้งประโยค ซึ่งคำเน้นทำนองอยู่ในช่วงเสียงต่ำต่างจากทำนองของ ฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน ในประโยคนี้คำเน้นสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 4

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 3

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงซอล และเสียงโด) ในบางวรรณยุกต์ เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน และแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ใน ประโยคนี้อาจมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 3 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับ ประโยคที่ 4 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีเก็บในลักษณะ 4 พยางค์ เป็นทำนองเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ หากแต่เพิ่มทำนองช่วงขึ้นคั่นเท่านั้น วรรณยุกต์ขึ้นคั่นด้วยการกลวิธีใช้มือขวาตี โขก 1 เสียง มือซ้ายตีรับ 2 เสียงแบบ 3 พยางค์ จากนั้นจึงใช้ กลวิธีการตีเก็บแบบ 4 พยางค์เหมือนในวรรณยุกต์แรก คำเน้นสำนวน กลอนจนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง คำเน้นกลอนทางเดี่ยวต่อเนื่องจากประโยคที่ 3 ในลักษณะค่อยๆ เคลื่อน ขึ้นสูงแล้วลงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นทำนองเก็บคล้ายสำนวน กลอนของระนาดเอก ทั้งนี้คำเน้นสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 5

- ฟ - -	ม ค - -	ล ล - -	ท ท ค	- ล - -	ทค-ม	- ฟ-ม	- ค - ท
- - มค	- - ทล	- - - ท	- - - ค	- ม - -	ล - - ม	- ฟ-ม	- ค - ท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 5

คค-มฟ	- - มล	- ฟ - -	- ค - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -
- - ค-	ม ค - -	ค - มค	- ค - -	ค - คม	- - คฟ	- - มล	- - ฟท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 5

- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -	- ค - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -
- - คม	- - คฟ	- - คม	- ค - -	ค - คม	- - มฟ	- - ฟล	- - ลท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 5

- - คค	- ฟ - -	- ล - -	- ฟ - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -	- คํ - -
- - - ค	- - มค	- - ฟม	- - มค	- - คม	- - ลฟ	- - ฟล	- - ลท

ทางที่ 1 ประโยคที่ 5

จังหวะ วรรคแรกดำเนินทำนองเก็บถี่ๆ ในห้องสุดท้ายลงก่อนจังหวะ ส่วนวรรคหลังดำเนินทำนองเน้นมือขวาให้จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ และแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อาจมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 4 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 5 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ขึ้นคั่นประโยคด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วใช้กลวิธีการเก็บถี่ๆ โดยใช้กลุ่มเสียงในช่วงคู่แปด ในลักษณะคู่สี่และคู่หก ด้วยกลวิธีการใช้มือตีทีละ 2 เสียงแบบตีสวนและตีตามสลับกันไปให้จังหวะหนักคอกอยู่ที่เสียงแรก ในวรรคหลังขึ้นคั่นประโยคด้วยกลอนที่มีเสียงอยู่ในช่วงคู่แปด โดยกลวิธีการตีโขกมือขวา ยืนเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาลักษณะมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง จบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้กลุ่มเสียงอยู่ในช่วงคู่แปด ในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ในประโยคนี้นำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 5

จังหวะ วรรคแรกดำเนินทำนองห่างๆ เน้นมือซ้าย ในห้องสุดท้ายของวรรคแรกลงก่อนจังหวะ ส่วนวรรคหลังดำเนินทำนองเน้นมือขวาให้จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ และแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อาจมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 4 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 5 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ ขึ้นต้นประโยคด้วยกลอนที่มีเสียงอยู่ในช่วงคู่แปด โดยใช้การตีโจกมือขวา 1 เสียง ในลักษณะยื่นเสียงไว้ มือซ้ายตีขึ้นเข้าหา 2 เสียง ห้องสุดท้ายลงพร้อมกันเป็นคู่แปด วรรคหลังใช้สำนวนกลอนคล้ายวรรคแรก หากแต่ใช้การตีเป็นคู่แปดขึ้นต้นประโยคแทน

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงแตกต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 5

จังหวะ วรรคแรกดำเนินทำนองห่างๆ เน้นลูกตกในแต่ละห้อง ส่วนวรรคหลังดำเนินทำนองเน้นมือขวาให้จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ และแม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อาจมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 4 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 5 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วรับด้วยการตีลงแบบ 3 พยางค์ ซึ่งใช้กลุ่มเสียงอยู่ในช่วงคู่แปด วรรคหลังขึ้นต้นต่อเนื่องด้วยเสียงสุดท้ายในวรรคแรก จึงดูเหมือนจะเป็นกลวิธีการฝากสำนวนกลอนลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นต้นในวรรคหลัง โดยกลวิธีการตีโจกมือขวา ยื่นเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาในลักษณะมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงแตกต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 6

- ม - ล	- - ท ค	- ม - ค	- ท - ล	- ฟ - -	ม ม - -	ล ล - -	ท ท - ค
- ท - ล	- - - ค	- ม - ค	- ท - ล	- ค - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ค

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 6

- - ฟฟ	ล ฟ - -	ม ค - -	- ล - -	- - มม	- ฟชอ	- - - ฟ	ชอทด
- - - ฟ	- - มค	- - ทล	- ล - ล	- - - ม	- - - -	- ม - -	- - - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 6

- ล - -	- ล - -	- ม - -	- ล - -	- - ล -	ลล - ล	- - ล -	คค - ค
- - คม	- - มค	- - คล	- ล - ล	- - - ม	- ล - -	ล - - ม	- ค - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 6

- ค - -	ทค - ค	- ฟ - -	- ค - -	- - มม	- ฟชอ	- - - ฟ	ชอทด
- - ทล	- - ท -	- - มค	- - ทล	- - - ม	- - - -	- ม - -	- - - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 6

จังหวะ วรรคแรกค้ำเนินทำนองเก็บ ห้อยสุดท้ายของวรรคแรกลงก่อนจังหวะแล้วจึงตีย้ำเสียง เพื่อให้หลังพอดีกับจังหวะ วรรคหลังใช้การคูดขึ้นไปในทางเสียงสูง ทำให้จังหวะกระชับขึ้น

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงชอล) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ในวรรคแรกใช้กลวิธีค้ำเนินทำนองแบบเรียบๆ เช่นเดียวกับวรรคหลังในประโยคที่ 1 หากแต่ใช้บันไดเสียงต่างกันและในปลายวรรคลงเป็นคู่แปดพร้อมกันทั้งสองมือ แต่ใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม ส่วนวรรคหลังใช้การสะเคาะแล้วจึงใช้กลวิธีการบรรเลงในลักษณะการคูดขึ้นไปในทางเสียงสูงโดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเน้นทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งใช้กลวิธีค้ำเนินทำนองเป็นกลอนแบบเรียบๆ ในลักษณะพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม และกลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 6

จังหวะ คำเน้นทำนองห่างๆ เน้นมือซ้าย ในห้องสุดท้ายลงก่อนจังหวะแล้วตีย้ำเสียงเดิมให้ลงพอดีกับจังหวะ วรรคหลังคำเน้นทำนองในจังหวะรุกเร็วสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางเพียงออบน (กรม x ซล x) ซึ่งเป็นคู่สามกับบันไดเสียงทำนองฆ้องวงใหญ่ (ทางใน) แต่ในสำนวนกลอนทางเดี๋ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 6 อย่างกลมกลืน และสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 5 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงลา และเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ ใช้เสียง 3 เสียงในการดำเนินกลอน วรรคแรกขึ้นต้นประโยคด้วยกลอนที่มีเสียงอยู่ในช่วงคู่แปด โดยใช้กลวิธีการตีโขกมือขวา 1 เสียงในลักษณะยื่นเสียงไว้ มือซ้ายตีขึ้นเข้าหา 2 เสียงห้องสุดท้ายลงพร้อมกันเป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม ซึ่งคล้ายกับทำนองวรรคแรกของประโยคที่ 5 วรรคหลังเน้นเสียงด้วยกลวิธีการสะเคาะ โดยใช้กลุ่มเสียงเดียวกับวรรคแรก โดยใช้การตีมือซ้ายกับมือขวาทีละ 1 เสียง สลับกัน แล้วจึงใช้กลวิธีการสะเคาะดำเนินกลอนต่อไป จากนั้นจึงรับด้วยการตีมือซ้ายกับมือขวาทีละ 1 เสียง สลับกันอีกครั้งหนึ่ง ปลายวรรคใช้กลวิธีการตีย่อยจังหวะให้ลูกตกไปตกอยู่ในวรรคแรกของประโยคต่อไปด้วย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในช่วงเสียงต่ำ ซึ่งใช้กลวิธีดำเนินทำนองโดยใช้กลุ่มเสียง 3 เสียง วรรคแรกใช้เสียงในลักษณะคู่สามและคู่หก ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง ทั้งนี้ยังสามารถดำเนินสำนวนกลอนได้กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี และดำเนินทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 3 ประโยคที่ 6

จังหวะ วรรคแรกคำเน้นทำนองเก็บถี่ๆ วรรคหลังมีจังหวะเร็วและกระชับขึ้น

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียง ซอล) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกดำเนินกลอนต่อเนื่องจากประโยคที่ 5 ในลักษณะทำนองเก็บ โดยใช้กลวิธีตีเก็บห่างๆ มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตาม 2 เสียง ในลักษณะ แบบ 3 พยางค์ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคหลังของประโยคที่ 2 ส่วนวรรคหลังนั้นใช้การสะเคาะแล้วจึงใช้กลวิธีการการคูคขึ้นไปในทางเสียงสูงโดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะคำเน้นทำนองเคลื่อนลงต่ำ แล้วจึงเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง วรรคแรกใช้สำนวนกลอนเก็บคล้ายสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็กส่วนวรรคหลังใช้กลวิธีการคูคในสำนวนกลอนระนาบทุ้ม ซึ่งในประโยคนี้สามารถดำเนินสำนวนกลอนได้อย่างกลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี และดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 7

-- ทค	- ม-ฟ	- ฟ-ฟ	- ม-ค	- ม-ฟ	- ม--	คค--	ทท-ล
-- ล-	- ม-ฟ	- ล-ฟ	- ม-ค	- ม-ฟ	- ม-ค	-- -ท	-- -ล

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 7

-- ซซ	ทซ--	ซฟ--	ฟม--	- คั--	ลฟ--	มค--	- ล--
-- -ซ	-- มฟ	-- คม	-- ทค	-- คม	-- มค	-- ทล	- ล--

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 7

-- --	-- มล	-- มล	- ล--	-- มล	- ล--	-- ล-	- ม--
ค-คค	- ค--	คค--	-- มค	คค--	-- มค	คค-ม	-- คค

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 7

- คั--	คท--	ทซ--	ซฟ--	- ล--	- ฟ--	มค--	- ล--
-- ทซ	-- ซฟ	-- ฟม	-- มค	-- คม	-- มค	-- ทล	- ล--

ทางที่ 1 ประโยคที่ 7

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วกระชับ ปลายประโยคในท้องสุดท้ายตีให้ล่งก่อน จังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ และเป็นสะพานส่งต่อในการดำเนินทำนองของประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงซอล) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นประโยคด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงใช้กลวิธีการตีเคาะ ในลักษณะสำนวนการตีสวน คือ การใช้มือขวาตีลงทีละ 2 เสียง และมือซ้ายตีขึ้น 2 เสียงเข้าหามือขวา แล้วเริ่มกลอนต่อเนื่องในวรรคหลังด้วยเสียงเคิม (เสียงโค) จึงดูเหมือนจะเป็นกลวิธีการฝากสำนวนกลอน ลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นคั้น ซึ่งคำเน้นสำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกในประโยคที่ 6 หากแต่ท้องสุดท้ายนั้นตีลงเป็นคู่แปดให้ล่งก่อนจังหวะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะคำเน้นทำนองในช่วงเสียงต่ำ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ชัดเจนที่เคลื่อนไปทางสูงแล้วเคลื่อนลงต่ำ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่สอดคล้องกลมกลืนกันเป็นอย่างดี และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้คำเน้นสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 7

จังหวะ คำเน้นทำนองห่างๆ จังหวะรุกเร็วสนุกสนาน ซึ่งมีความยากของจังหวะในการบรรเลง ผู้บรรเลงต้องฝึกฝนจนสามารถบรรเลงให้พอดีกับสัดส่วนของจังหวะทั้งต้องมีความคล่องแคล่วแม่นยำ ตำแหน่งเสียงจึงจะดีได้อย่างถูกต้องชัดเจน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางเพียงออบน (ครม x ซล x) ต่อเนื่องจากประโยคที่ 6 ซึ่งเป็นคู่สามกับบันไดเสียงทำนองฆ้องวงใหญ่ (ทางใน)

กลวิธีพิเศษ คำเน้นทำนองโดยใช้กลุ่มเสียงเพียง 3 เสียง ทั้งยังอยู่ในช่วงเสียงคู่แปดทั้งสิ้น โดยใช้กลวิธีการตีแบบ 3 พยางค์และ 4 พยางค์ในลักษณะคู่สาม คู่ห้าและคู่หก ออกไปทางสำเนียงฝรั่ง ซึ่งผู้บรรเลงจึงต้องมีความคล่องแคล่วทั้งสองมือในการบรรเลง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะคำเน้นทำนองเคลื่อนไปในทางเสียงสูงแล้วจึงกลับมาใช้เสียงในช่วงเสียงต่ำ และใช้กลุ่มเสียงเพียง 3 เสียง ซึ่งอยู่ในช่วงเสียงคู่แปดทั้งสิ้น ซึ่งเป็นกลุ่มเสียงและเป็นลักษณะกลวิธีการบรรเลงเช่นเดียวกับประโยคที่ 6 เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - คอบคล้ายกับลักษณะลูกลือลูกขัด ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง อีกทั้งในประโยคนี้ยังคำเน้นทำนองทางเดี่ยวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 3 ประโยคที่ 7

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ ในห้องสุดท้ายลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ และเป็นสะพานส่งต่อในการดำเนินทำนองของประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงซอล) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีแบบเก็บถี่ๆ ในลักษณะการตีลงแบบ 4 พยางค์ ส่วนวรรคหลังช่วงแรกดูเหมือนจะเป็นกลวิธีการฝากสำนวนกลอนลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นต้นในวรรคหลังโดยใช้การตี 3 พยางค์ แล้วรับด้วยกลอนพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม ห้องสุดท้ายตีลงเป็นคู่แปดในลักษณะก่อนจังหวะ

ลีลาสำนวนทำนอง คำเน้นทำนองเคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำอย่างมีระบบ ต่างจากทำนองของฆ้องวงใหญ่ชัดเจนที่เคลื่อนไปในทางสูงแล้วเคลื่อนลงต่ำ โดยวรรคแรกคำเน้นสำนวนกลอนเก็บถี่ๆ คล้ายสำนวนกลอนของระนาดเอก วรรคหลังจึงใช้สำนวนกลอนพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม ซึ่งเป็นสำนวนกลอนที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้คำเน้นสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 8

- มฟ	- ล - ท	- ค - ท	- ล - ฟ	- ฟ - -	ฟม - ฟ	- ท - -	ลล - ท
- - ร -	- ล - ท	- ค - ท	- ล - ค	- ม - ค	- ท - ค	- ท - ล	- - - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 8

- - มฟ	- - ลค	- - - ท	- - - ฟ	- - - ค	- - - ม	- - คค -	- ท - -
- ค - -	มฟ - -	- ท - -	ลฟ - -	มค - -	ทล - -	คท - ท	- ท - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 8

- ม - -	- ม - -	คท - -	- ฟ - -	ลฟ - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -
ค - - ฟ	- - คท	- - ลฟ	- ฟ - -	- - มค	- - คม	- - คท	- ท - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 8

ล - มฟ	- - ลค	- - - ท	- - - ฟ	- - - ท	- - - ค	- - - ม	- - - -
- ค - -	มฟ - -	- ท - -	ลฟ - -	มค - -	ลฟ - -	ทล - -	คท - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 8

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ ในลักษณะการล้วงจังหวะ ทำยประ โยคลงเป็นคู่แปดแล้วใช้มือซ้าย ตีย้ำเสียงเพื่อให้พอดีจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ขึ้นต้นประ โยคโดยใช้กลวิธีการตีคล้ายการตีลวงหน้า โดยให้เสียงลูกแรกในช่วงคู่ แปดดำเนินกลอนให้ลูกตกอยู่ในจังหวะยก คล้ายกับลักษณะกลอนฝาก โดยใช้ลักษณะการตีลง 3 พยางค์จนถึงปลายวรรคใช้กลวิธีการย้ำเสียงด้วยการสะเคาะปิดท้ายประ โยค แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม เพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะนั่นเอง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประ โยคนี้เป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มในลักษณะการล้วงจังหวะ แล้วปิดท้ายด้วยสำนวนกลอนที่ดำเนินทำนองให้สามารถลงพอดีจังหวะ ได้กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี โดยดำเนินทำนองในลักษณะดำเนินทำนองเคลื่อน ไปในทางสูงแล้วจึงเคลื่อนลงต่ำเรื่อยๆ อย่าง มีระบบ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เมื่อทำนองเคลื่อนลงต่ำแล้วจึงเริ่มเคลื่อน ไปทางเสียงสูง ทั้งนี้ ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 8

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะจังหวะรุกเร็ว และลงก่อนจังหวะทั้งสองวรรค

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นทำนองที่เปลี่ยนบันไดเสียงจากทางเดี่ยวในประโยคที่ 7 (ทางเพียงออบน) อย่างชัดเจน แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 8 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 7 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงโค และเสียงมี)

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีในลักษณะการตีล่วงหน้า โดยที่วรรคแรกดำเนินสำนวนกลอนทางระนาดทุ้มพื้นฐาน แล้วปิดสำนวนด้วยการลงเป็นคู่แปด วรรคหลังใช้กลวิธีการตีในลักษณะการฝากสำนวนกลอนลูกตกของห้องแรกให้เป็นลูกขึ้นคั้นในห้องต่อไป โดยการตีด้วยมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตีรับ 2 เสียง แบบ 3 พยางค์ แล้วปิดสำนวนด้วยการลงเป็นคู่แปดเช่นเดียวกันกับวรรคแรก

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้นำเนินทำนองอยู่ในช่วงเสียงต่ำ ซึ่งแตกต่างจากทำนองของฆ้องวงใหญ่ที่เมื่อทำนองเคลื่อนลงต่ำแล้วจึงเริ่มเคลื่อนไปทางเสียงสูง และเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอน โดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 8

จังหวะ ดำเนินทำนองห่างๆ จังหวะรุกเร็วสนุกสนานในลักษณะคล้ายการล้วงจังหวะ ปิดท้ายด้วยการลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีล่วงหน้าทั้งประโยค โดยดำเนินทำนองล่วงหน้าจากทำนองหลักภายใต้กรอบของสำนวนและจังหวะเดียวกัน วรรคแรกใช้เสียงเดียวกับเสียงสุดท้ายในประโยคที่ 7 ขึ้นคั้นสำนวนกลอน แล้วใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเคลื่อนขึ้นสูงแล้วจึงเคลื่อนต่ำลงเรื่อยๆ ให้ลูกตกอยู่ในจังหวะยก คล้ายกลอนฝาก โดยใช้กลวิธีการตีโขกมือขวา 1 เสียง รับด้วยมือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์ จนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้นำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนไปในทางสูงแล้วจึงเคลื่อนลงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เมื่อทำนองเคลื่อนลงต่ำแล้วจึงเริ่มเคลื่อนไปทางเสียงสูง ในประโยคนี้นี้เป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มในลักษณะคล้ายการล้วงจังหวะที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอน โดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 9

- - - ล	- - ทค	- ท - ค	- ร - ม	- ฟฟฟ	- ม - -	รร - -	คค - ท
- ล - -	- - - ค	- ท - ค	- ร - ม	- ทลฟ	- ม - ร	- - - ค	- - - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 9

- - - ค	- - - -	- - - ค	- - - -	- - - ค	- - - -	- ค - -	- ท - -
- - ค -	มมมม	- - ค -	ฟฟฟฟ	- - ม -	- - ล -	ม - - ท	- ฟ - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 9

- - ทท	คท - -	ทล - -	- ฟ - -	- - ฟฟ	ลฟ - -	ฟม - -	- ค - -
ท - - ท	- - ลฟ	- - ฟม	ค - - ม	- - - ฟ	- - มค	- - คท	ล - - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 9

- - ทท	คท - -	- ฟ - -	- ล - -	- ม - -	- ฟ - -	- ค - -	- ม - -
- - - ท	- - ลฟ	- - ฟล	- - ฟม	- - มฟ	- - มค	- - คม	- - คท

ทางที่ 1 ประโยคที่ 9

จังหวะ คำเนิ่นทำนองในลักษณะถี่ๆ จังหวะรุกเร็วสนุกสนาน ในทำนองห้องสุดท้ายลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้สำนวนกลอนที่ใช้เสียงอยู่ในช่วงคู่แปด โดยเริ่มต้นด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายดำเนินทำนองในลักษณะถี่ๆ 4 ครั้งในเสียงเดียวกัน ห่างจากเสียงแรกเป็นคู่สาม และคู่สี่ ตามลำดับ ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้ายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย ในวรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองคล้ายวรรคแรก แต่เปลี่ยนลักษณะการตีจากคู่แปดเป็นคู่หก แล้วใช้มือซ้ายตีลงเพียงเสียงเดียวซึ่งจบก่อนจังหวะด้วยการตีเป็นคู่สี่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปในทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆที่ดำเนินสำนวนกลอนกลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี อีกทั้งในประโยคนี้ยังดำเนินทำนองทางเดี่ยวโดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 2 ประโยคที่ 9

จังหวัด คำเนินทำนองเก็บถี่ๆ ในจังหวัดรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยการตีในลักษณะคู่แปด โดยใช้มือขวาตีเสียงต่ำ 1 ครั้ง แล้วเปลี่ยนมาใช้การกลวิธีการตีสะเคาะในเสียงสูงของคู่แปด จากนั้นใช้กลวิธีการตีลงมือขวา 2 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ลักษณะ 4 พยางค์ แล้วจบสำนวนด้วยการตีแบบ 3 พยางค์โดยใช้มือซ้ายตี 1 เสียง ต่อด้วยตีมือขวา 1 เสียง และรับด้วยมือซ้ายอีกครั้งหนึ่ง ในวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการดำเนินสำนวนกลอน เช่นเดียวกับวรรคแรก หากแต่ใช้บันไดเสียงต่างกันเท่านั้น

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนินทำนองทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงในทางเสียงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เคลื่อนทำนองขึ้นสูงแล้วจึงค่อยๆ ลงต่ำ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - ตอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้ในประโยคนี้คำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 9

จังหวัด ใช้การดำเนินทำนองแบบเก็บห่างๆ ค่อยเนื่องจากประโยคที่ 8 จังหวัดรุกเร้าสนุกสนาน ในลักษณะคล้ายการล้วงจังหวัด

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ โดยใช้เสียงสุดท้ายจากประโยคที่ 8 แล้วใช้กลวิธีการฝากสำนวนกลอนลูกตกของห้องที่ 2 ให้เป็นลูกขึ้นต้นต่อไปโดยใช้มือขวาตีขึ้นเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาในลักษณะมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง แล้วรับด้วยการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์สลับกันจนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนินทำนองทำนองในลักษณะเคลื่อนลงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เคลื่อนทำนองขึ้นสูงแล้วจึงค่อยๆ ลงต่ำ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง โดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 10

- ฟ - -	ม ค - -	- - - ล	- - ท ค	- ร - ม	ฟ ม - -	- - ท ค	ท ค - -
- - ม ค	- - ท ล	- ม - -	- ล - -	- ล - -	- - ร ค	ท ล - -	- - ร ม

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 10

- ฟ - -	- ค - -	- ล - -	- ฟ - -	- ม - -	ค ท - -	- ฟ - -	- ล - -
- - ม ค	- - ท ล	- - ช ฟ	- - ม ค	- - ล ท	- - ล ฟ	- - ม ค	- - ฟ ม

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 10

- - ค ค	ม ค - -	ล ฟ - -	- ค - -	- - ม ม	ฟ ม - -	- - ช ช	ล ช - -
- - - ค	- - ท ล	- - ม ค	- ค - ค	- - - ม	- - ร ล	- - - ช	- - ฟ ม

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 10

ล ฟ - -	- ค - -	ล ฟ - -	- ค - -	- - ร ม	ฟ ม - -	- - ท ค	ร ม - -
- - ม ค	- - ท ล	- - ม ค	- ค - -	ท ค - -	- - ร -	ล - - -	- - - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 10

จังหวะ คำเน้นทำนองแบบห่างๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกคำเน้นสำนวนกลอนด้วยการตีโจกมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำในลักษณะแบบ 3 พยางค์ วรรคหลังใช้กลวิธีในการคำเน้นทำนองคล้ายกับวรรคแรก เพียงเปลี่ยนสำนวนกลอนขึ้นต้นเล็กน้อยเท่านั้น

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำเรื่อยๆอย่างมีระบบ แตกต่างจากทางฆ้องวงใหญ่ซึ่งคำเน้นทำนองขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และต่อเนื่องของทำนอง โดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 10

จังหวัด คำเนินทำนองแบบห่างๆ จังหวัดเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ แต่ในสองห้องสุดท้ายของวรรคหลังได้เปลี่ยนบันไดเสียงอย่างกะทันหัน ซึ่งผู้ฟังสามารถรู้สึกได้อย่างชัดเจน

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วรับด้วยการตีลง 4 พยางค์ ในลักษณะสำนวนกลอนทางระนาดทุ้มแบบพื้นฐาน ปลายวรรคใช้กลวิธีการลงเป็นคู่แปดในลักษณะก่อนจังหวัด แต่ใช้มือซ้ายตีเสียงเค็ม ส่วนวรรคหลังขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วจึงรับด้วยการตีลง 4 พยางค์เช่นกัน ซึ่งทำนองช่วงต้น (2ห้องแรก) และช่วงปลาย (2 ห้องหลัง) ใช้กลวิธีในการดำเนินสำนวนกลอนในลักษณะเดียวกัน หากแต่ใช้การเปลี่ยนบันไดเสียงเท่านั้น

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงทางเสียงสูง ในลักษณะสำนวนกลอนทางระนาดทุ้มแบบพื้นฐาน ซึ่งเป็นลักษณะทำนองถาม - ตอบที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้สำนวนกลอนในวรรคหลังยังดำเนินทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 3 ประโยคที่ 10

จังหวัด คำเนินทำนองแบบเก็บถี่ๆ ในลักษณะลงก่อนจังหวัดทั้งวรรคแรกและวรรคหลัง เพื่อหยุดจังหวัด ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไปได้เป็นอย่างดี

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้สำนวนกลอนเรียบๆ ส่วนใหญ่ใช้กลวิธีการการตีลงแบบ 4 พยางค์ ในปลายวรรคลงเป็นคู่แปด แบบการลักจังหวัด ส่วนวรรคหลังช่วงแรกใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเก็บถี่ๆ คล้ายทางระนาดเอกแล้วลงก่อนจังหวัดเพื่อในปลายวรรคจะได้ใช้กลวิธีการคู่ขึ้น โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้ายในการดำเนินทำนองได้อย่างเหมาะสมจนถึงห้องสุดท้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองทำนองในลักษณะเคลื่อนลงทางเสียงต่ำ ต่างจากทางฆ้องวงใหญ่ซึ่งดำเนินทำนองขึ้นไปทางเสียงสูง ในลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้ม วรรคหลังใช้สำนวนกลอนคล้ายทางระนาดเอก ซึ่งกลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 11

- - - ม	- - ร ม	- - ฟ ม	- - ร ม	- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟ ช
- ท - -	ร ค - -	ร ค - -	ร ค - -	- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 11

- - ฟ ฟ	ล ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- - ค ค	ม ฟ - -	ฟ ช - -	ช ท - -
- - - ฟ	- - ม ค	- - ม ค	- - ค ม	- - - ค	- - - ม	- - - ฟ	- - - ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 11

- - ท ท	- ค ร ม	- - - ค	ร ม - -	- - ท ท	- ค ร ม	- - - ค	ร ม ฟ ช
- - - ท	- - - -	- ท - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- ท - -	- - - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 11

- - ท ท	- ค ร ม	- - - ค	ร ม - -	- - ท ท	- ค ร ม	- - - ค	ร ม ฟ ช
- - - ท	- - - -	- ท - -	- - - -	- - - ท	- - - -	- ท - -	- - - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 11

จังหวะ คำนันทำนองแบบเก็บ จังหวะกระชับ รุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง วรรณแรกใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ต่อเนื่องจากประโยคที่ 10 ซึ่งเป็นคู่ สี่กับบันไดเสียงทางฆ้องวงใหญ่ วรรณหลังกลับมาใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับ ทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรณแรกขึ้นคั่นประโยคด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วคำนันทำนองโดยใช้กลวิธีการ ตีในกลุ่มเสียงที่อยู่ในช่วงคู่แปด ซึ่งใช้สำนวนกลอนในลักษณะคู่สี่และคู่หก ด้วยกลวิธีการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตี 2 เสียง แบบตีสวนและตีตามสลับกันไปให้จังหวะหนักคอกอยู่ที่เสียงแรก ซึ่งออกไป ทางสำเนียงฝรั่ง วรรณหลังใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นคั่นแล้วคำนันทำนองคล้ายลักจังหวะ โดยใช้กลวิธี การตีมือขวานำ 2 เสียง มือซ้ายตีตาม 1 เสียง ลงเป็นจังหวะหนัก เคลื่อนไปทางเสียงสูง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำนันทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ใน วรรณแรกใช้เสียงในลักษณะคู่สามและคู่หก ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง วรรณหลังจึงคำนันทำนองกลอนของ ระนาดทุ้ม ซึ่งกลมกลืนสอดคล้องเป็นอย่างดี ทั้งนี้คำนันทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 11

จังหวะ คำเนนทำนองในลักษณะต่างๆ ใช้จังหวะเร็วและลงก่อนจังหวะในวรรคแรก ส่วนวรรคหลังลงตรงตามจังหวะปกติ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลาง (ทคร x ฟช x) ซึ่งเป็นคู่สามกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงมี) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 10 แต่สำนวนกลอนทางเดียวกันมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 11 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 11 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีคู่ คำเนนทำนองตลอดทั้งประโยค โดยขึ้นต้นด้วยการสะเคาะแล้วจึงใช้กลวิธีการคู่เคลื่อนไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีฆาะด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย วรรคหลังใช้กลวิธีในการดำเนินกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกจนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งยังดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 11

จังหวะ คำเนนทำนองในลักษณะต่างๆ ใช้จังหวะเร็วและลงก่อนจังหวะในวรรคแรก ส่วนวรรคหลังลงตรงตามจังหวะปกติ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลาง (ทคร x ฟช x) ซึ่งเป็นคู่สามกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงมี) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน แม้ว่าทางฆ้องวงใหญ่ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 10 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 11 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 11 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีคู่ คำเนนทำนองตลอดทั้งประโยค โดยขึ้นต้นด้วยการสะเคาะแล้วจึงใช้กลวิธีการคู่เคลื่อนไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีฆาะด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย วรรคหลังใช้กลวิธีในการดำเนินกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกจนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งยังดำเนินสำนวนกลอนโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 12

- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -	- ร - -	- ช - -	- - - ม	- - ฟ ช
ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม	- - ค ท	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 12

- - ค ค	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -	- - ท ท	- - - -	- ท - -	- - - -
- - - ค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - ม	- - - ท	- ค ร ม	- - - ค	ร ม ฟ ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 12

- - ค ค	ม ค - -	ท ช - -	ฟ ฟ - -	- - ท ค	- - ค ม	- - ม ฟ	- - ฟ ช
- - - ค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - -	ฟ ช - -	ช ท - -	ท ค - -	ค ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 12

- - ค ค	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -	- - ท ท	- ค ร ม	- - - ฟ	ช ท - -
- - - ค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - ม	- - - ท	- - - -	- ม - -	- - - ช

ทางที่ 1 ประโยคที่ 12

จังหวะ คำเนนทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้ หลุมเสียง (เสียงเร) เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่างกลมกลืนและสนิทสนม โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของประโยคที่ 12 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงทีและเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีลงในลักษณะ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงเหมือนการลัก จังหวะเป็นคู่แปดพร้อมกันทั้งสองมือ แต่ใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม วรรคหลังขึ้นต้นด้วยการสะเคาะแล้ว จึงใช้กลวิธีการคู่เคลื่อน ไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียง เป็ด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง เนื่องจากกระสวนทำนองฆ้องวงใหญ่เหมือนกับประโยคที่ 6 หากแต่ใช้ บันไดเสียงต่างกัน และเปลี่ยนมือฆ้องเป็นคนละแบบเท่านั้น จึงคำเนนทำนองทางเดี่ยวในลักษณะ เดียวกัน เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยคำเนนทำนองเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็น อย่างดี ทั้งนี้คำเนนทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 12

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน ปลายวรรคแรกตีลงก่อน จังหวะเพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใน ประโยคนี้ทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 12 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโด)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงก่อนจังหวะด้วยกลวิธีการ สะเคาะ วรรคหลังใช้กลวิธีการตีเก็บในลักษณะการตีตะเคม โดยการตีขึ้นในลักษณะ 4 พยางค์ ซึ่งใช้ มือขวาตี 2 เสียง มือซ้ายตีรับ 2 เสียงตลอดไปจนจบประโยค ทั้งนี้ผู้บรรเลงต้องใช้รสมือทั้งซ้ายขวา เพื่อให้เกิดความไพเราะตามสำนวนกลอนของเพลงด้วย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้วค่อยๆ เคลื่อน ขึ้นไปทางเสียงสูง โดยวรรคแรกใช้สำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม วรรคหลังใช้สำนวนกลอนเก็บ คล้ายสำนวนกลอนของฆ้องวงเล็ก ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี และดำเนินทำนองโดยยึดทำนองทางหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 12

จังหวะ ดำเนินทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้ หลุมเสียง (เสียงเร) เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้ทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยน บันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่าง กลมกลืนสนิทสนมจน ไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียง ของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 12 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโด)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงเป็นคู่สี่เหมือนการลัก จังหวะ แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิมอีกครั้ง วรรคหลังดำเนินสำนวนกลอนคล้ายวรรคหลังของประโยคที่ 11 โดยใช้กลวิธีการคูดขึ้นไปในทางเสียงสูง โดยใช้เสียงคูดที่เกิดจากการบังคับเสียงโดยใช้มือข้างเดียว ทำให้เกิดเสียงเปิดแล้วห้ามเสียงโดยการกดหัวไม้กับลูกระนาดที่เกิดเสียงนั้นทั้งนี้ผู้บรรเลงจะต้อง ฝึกฝนและมีความแม่นยำ จึงสามารถบรรเลงได้ถูกต้องและเกิดความไพเราะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้วค่อยๆ เคลื่อน ขึ้นไปทางเสียงสูง เป็นลักษณะสำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ซึ่งประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองทางหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 13

- ช - -	ฟ ฟ - -	ชช - -	ทท-ค	- ร - ร	- ร - -	คค - -	ทท - ช
- ร - ค	- - - ร	- - - ท	- - - ค	- ร - ฟ	- ร - ค	- - - ท	- - - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 13

- - - ฟ	- - ฟช	- - ทค	- ร - -	- ฟ - -	- ฟ - -	รค - -	- ช - -
- ร - -	คร - -	ฟช - -	ท - - ค	ร - - ช	- - รค	- - ทช	- ช - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 13

- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -
- - ฟฟ	- - ชชช	- - ทท	- - คค	- - มม	- - มค	- - คท	- - ทช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 13

- - - ฟ	- - ฟช	- - - ท	- - ทค	- - - -	ทำค ร ม	- ฟ - ม	- - - -
- ร - -	คร - ร	- ช - -	ฟช - ช	- - ฟช	- - - -	ร - ร -	รค ท ช

ทางที่ 1 ประโยคที่ 13

จังหวะ คำนินทำนองแบบเก็บถี่ จังหวะเร็วและกระชับ ปลายวรรคลงเป็นคู่แปดในลักษณะการลงก่อนจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงเร) เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีเก็บ ในลักษณะการตีลวงหน้าเป็นประโยค คำนินลวงหน้าจากทำนองหลักของฆ้องวงใหญ่ ภายใต้กรอบของสำนวนและจังหวะเดียวกันโดยการตีเก็บในคู่สี่คล้ายทางระนาดเอก แล้วจึงใช้กลวิธีการตีให้เป็นลูกฝาก วรรคหลังใช้กลวิธีการตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงเป็นคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ เป็นลักษณะสำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ซึ่งประโยคนี้คำนินทำนองโดยยึดทำนองทางหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 13

จังหวะ ดำเนินทำนองห่างๆ ใช้จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการตีแบบ 3 พยางค์ โดยการตีโขกมือขวา 1 เสียง ขึ้นจังหวะไว้ มือซ้ายตีรับแบบข่าเสียง 2 เสียง วรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินสำนวนกลอนคล้ายวรรคแรก หากแต่เปลี่ยนลักษณะการตีของมือซ้ายเป็นการตีลง 2 เสียงแทน จบด้วยการตีเป็นคู่แปด ทำให้ลูกตกเลยไปอยู่ในประโยคต่อไปด้วยในลักษณะการใช้กลวิธีการลูกล้อย้อยจังหวะนั่นเอง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆ และสอดรับกลมกลืนกันเป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง และดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 13

จังหวะ ดำเนินทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีในการดำเนินทำนองใช้สำนวนพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม ในลักษณะการตีคู่สี่ ส่วนวรรคหลังช่วงแรกใช้กลวิธีการคูดขึ้นไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกัน บังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย จากนั้นจึงใช้กลวิธีการตีเก็บถี่ๆ จนจบประโยค ผู้บรรเลงจึงต้องใช้กำลังแขนตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 14

- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟ ช	- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -
- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -	ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 14

- ช - -	- ช - -	- ม - -	- ค - -	- ช - -	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -
ช - ช ท	- - ท ม	- - ร ค	- - ท ช	- - ช ท	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 14

ช - <u>ชช</u>	ท ช - -	ฟ ม - -	- - - ช	- - <u>คค</u>	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -
- - - <u>ช</u>	- - ฟ ม	- - ร ค	ท ช - ช	- - - <u>ค</u>	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 14

- ค - -	- ช - -	- ม - -	- ค - -	- ช - -	- ค - -	ท ช - -	- ม - -
- - ท ช	- - ฟ ม	- - ช ท	- - ท ช	- - ช ท	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 14

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็วและกระชับ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะการลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้สำนวนกลอนเน้นมือซ้าย โดยใช้กลวิธีการตีมือซ้ายขึ้น 2 เสียง ส่วนมือขวาใช้กลวิธีการตีโขกขึ้นจังหวะไว้ แล้วเปลี่ยนเป็นการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง เป็น 3 พยางค์ วรรคหลังคล้ายวรรคแรกของประโยคที่ 12 เพียงแต่เปลี่ยนทำนองขึ้นต้นเป็นกลวิธีการตีฝากสำนวนกลอนลูกคกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นต้นในวรรคหลัง ในลักษณะการตีสว่างหน้า โดยใช้มือขวาตีขึ้นเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหา ในลักษณะตีมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตีรับ 2 เสียง ส่วนที่เหลือเหมือนกับประโยคที่ 12 ในทำนองลงท้ายลงก่อนจังหวะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 14

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็วและกระชับ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะการใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงให้พอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางม็องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกนั้นมีลูกตกในประโยคที่ 13 (เสียงซอล) ซึ่งเป็นลักษณะของลูกย่อยจังหวะแทรกเข้ามาด้วย ทำให้กลอนขึ้นคั้นในวรรคนี้อันจริงๆ แล้วคือขึ้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ จากนั้นจึงใช้กลวิธีการตีเน้นมือซ้ายแล้วปิดสำนวนด้วยการลงเป็นคู่แปดเช่นกัน ส่วนวรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินสำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกของประโยคที่ 12 หากแต่เปลี่ยนกลวิธีการตีในช่วงการปิดสำนวนด้วยการตีเป็นคู่แปด แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นลงมาทางเสียงต่ำ ซึ่งเป็นสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มในลักษณะถาม - คอบที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้คำเน้นทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 14

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะเพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางม็องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโขกมือขวาในลักษณะการตีลงแบบ 3 พยางค์ วรรคหลังการขึ้นคั้นนั้นเป็นกลวิธีการตีฝากสำนวนกลอนลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นคั้นในวรรคหลังโดยใช้มือขวาตียื่นเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาในลักษณะการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ส่วนทำนองที่เหลือนั้นดำเนินทำนองคล้ายกับวรรคแรกในประโยคที่ 12

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นลงมาทางเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง และดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 15

- ท - -	ล ฟ - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ร - -	ม ฟ - ล	- ฟ - ฟ	- ฟ - ม
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - - ฟ	- ร - -	- ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 15

- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -
ฟ - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- ฟ - -	ฟ - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 15

- - - ฟ	- - - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- - - ฟ	- - - -	- ฟ - -	- ม - -
- - ฟ -	- ล - -	ฟ - - ล	- ฟ - ฟ	- - ฟ -	- ล - -	ฟ - - ล	- ม - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 15

- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -
ฟ - ฟ ล	- - ฟ ล	- - ฟ ล	- ฟ - -	ฟ - ฟ ล	- - ฟ ล	- - ฟ ล	- ม - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 15

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน จบประโยคด้วยลักษณะการลงก่อน จังหวะทั้งสองวรรค เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รวมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีในลักษณะใช้มือซ้ายตีขึ้นตีลง 2 เสียงเป็นคู่สาม สลับกัน ส่วนมือขวาใช้ กลวิธีการตีโขกสอดยีนจังหวะอยู่เสียงเดียวแล้วลงท้ายวรรคด้วยคู่แปด ให้ลงก่อนจังหวะ ในวรรคหลัง ก็ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกัน หากแต่ตอนลงสุดท้ายลงเสียงต่างกันเท่านั้น ซึ่งผู้บรรเลงต้อง เน้นการใช้กำลังแขนซ้าย เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะซึ่งเน้นอยู่ในทางเสียงสูง ซึ่งใช้เสียง เพียง 3 เสียงเท่านั้น เป็นลักษณะสำนวนกลอนยอกย้อนแบบยีนจังหวะตกเสียงเดียว ในลักษณะทำนอง ถาม - คอบ ทั้งนี้สำนวนกลอนในประ โยคนี้ดำเนินทำนองทางเดี่ยวโดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนอง ฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 2 ประโยคที่ 15

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าและคล้ายการตีลำหน้า โดยลงจบประโยคด้วยการตีเป็นคู่แปด แล้วใช้มือซ้ายตีซ้ำเสียงเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ โดยใช้กลวิธีในลักษณะใช้มือซ้ายตีขึ้น 2 เสียงเป็นคู่สาม ส่วนมือขวาใช้กลวิธีการตีโขกสอดคืบจังหวะอยู่เสียงเดียวแล้วลงท้ายวรรคด้วยคู่แปดลงก่อนจังหวะ แล้วใช้มือซ้ายตีซ้ำเสียงเดิม วรรคหลังก็ใช้กลวิธีการคำเน้นทำนองเดียวกัน หากแต่คอนลงสุดท้ายลงเสียงต่างกันเท่านั้น ผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้าย เพื่ออวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะซึ่งเน้นอยู่ในทางเสียงสูง ซึ่งใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น เป็นลักษณะสำนวนกลอนขอกย้อนแบบขึ้นจังหวะคกเสียงเดียว ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งนี้สำนวนกลอนในประโยคนี้คำเน้นทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 3 ประโยคที่ 15

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน จบประโยคด้วยลักษณะการลงก่อนจังหวะทั้งสองวรรค เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีในลักษณะใช้มือซ้ายตีขึ้นตีลง 2 เสียงเป็นคู่สาม สลับกัน ส่วนมือขวาใช้กลวิธีการตีโขกสอดคืบจังหวะอยู่เสียงเดียวแล้วลงท้ายวรรคด้วยคู่แปดให้ลงก่อนจังหวะ ในวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการคำเน้นทำนองเช่นเดียวกัน หากแต่คอนลงสุดท้ายลงเสียงต่างกันเท่านั้น ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้าย เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะซึ่งเน้นอยู่ในทางเสียงสูง ซึ่งใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น เป็นลักษณะสำนวนกลอนขอกย้อนแบบขึ้นจังหวะคกเสียงเดียว ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งนี้สำนวนกลอนในประโยคนี้คำเน้นทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 16

- - ฟฟ	- ฟ - -	มม - -	รร - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 16

- มี่ - -	- ฟ - -	- มี่ - -	- รี่ - -	- ลี่ - -	- ที่ - -	- คี่ - -	- รี่ - -
ม - ลฟ	- - ฟม	- - มร	- - รล	- - ลท	- - ทค	- - คร	- - รม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 16

- ฟ - -	- ฟ - -	- มี่ - -	- รี่ - -	- ลี่ - -	- ที่ - -	- คี่ - -	- รี่ - -
- - ฟล	- - ลม	- - มร	- - รล	- - ลท	- - ทค	- - คร	- - รม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 16

- ฟ - -	- ฟ - -	- มี่ - -	- รี่ - -	- ลี่ - -	- ที่ - -	- คี่ - -	- รี่ - -
ฟ - ลฟ	- - ฟม	- - มร	- - รล	- - ลท	- - ทค	- - คร	- - รม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 16

จังหวะ คำเนนทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ และเน้นจังหวะให้คกที่มีมือซ้าย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 15 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 16 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 16 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงฟา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้การขึ้นคั่นด้วยเสียงต่อเนื่องจากลูกตกห้องสุดท้ายในประโยคที่ 15 แล้วใช้มือซ้ายตีลง 2 เสียง ส่วนมือขวาตีโขกรับ 1 เสียงในลักษณะของคู่แปด ลงไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีขึ้นทั้งหมดเช่นกัน โดยใช้มือซ้ายตีนำ 2 เสียง มือขวาตีโขกตาม 1 เสียง ซึ่งเป็นคู่แปดกัน ตรงคำทำนองฆ้องวงใหญ่ และเน้นจังหวะให้คกที่มีมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเนนทำนองในลักษณะเคลื่อนลงต่ำแล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนที่ลงแล้วย้อนขึ้น มีการสัมผัสและความสมดุลภายในวรรค ประโยคนี้อเป็นลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ฟังง่าย เพื่อแสดงให้ทราบว่าเป็นการบรรเลงจบในเที่ยวแรกแล้ว

ทางที่ 2 ประโยคที่ 16

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ และเน้นจังหวะให้คตกที่มือซ้าย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 15 แต่ในสำนวนกลอนทางเดีวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 16 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่าการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 16 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงฟา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้การตีลง 3 พยางค์ โดยใช้มือขวาตีโขก 1 เสียง มือซ้ายตีลงตาม 2 เสียง เคลื่อนไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีขึ้นทั้งหมดเช่นกัน โดยใช้มือซ้ายตีหน้า 2 เสียง มือขวาตีโขกตาม 1 เสียง ซึ่งเป็นคู่แปลกัน ตรงตามทำนองฆ้องวงใหญ่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเนนทำนองในลักษณะเคลื่อนลงต่ำแล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนที่ลงแล้วย้อนขึ้น มีการสัมผัสและความสมดุลภายในวรรค ประโยคนี้อเป็นลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ฟังง่าย เพื่อแสดงให้ทราบว่าเป็นการบรรเลงจบในเที่ยวแรกแล้ว

ทางที่ 3 ประโยคที่ 16

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ และเน้นจังหวะให้คตกที่มือซ้าย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้อมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 15 แต่ในสำนวนกลอนทางเดีวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 16 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่าการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 16 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงฟา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการขึ้นต้นด้วยการตีเป็นคู่แปล แล้วใช้มือซ้ายตีลง 2 เสียง ส่วนมือขวาตีโขกรับ 1 เสียงในลักษณะของคู่แปล ลงไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีขึ้นทั้งหมดเช่นกัน โดยใช้มือซ้ายตีหน้า 2 เสียง มือขวาตีโขกตาม 1 เสียง ซึ่งเป็นคู่แปลกัน ตรงตามทำนองฆ้องวงใหญ่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อำเนนทำนองในลักษณะเคลื่อนลงต่ำแล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนที่ลงแล้วย้อนขึ้น มีการสัมผัสและความสมดุลภายในวรรค ประโยคนี้อเป็นลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ฟังง่าย เพื่อแสดงให้ทราบว่าเป็นการบรรเลงจบในเที่ยวแรกแล้ว

เที่ยวกลับ

ทางฝั่งวงใหญ่ ประโยคที่ 1

- ท - -	ล ฟ - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ฟ - -	ฟ ฟ - -	ม ม - ร
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - - ฟ	- ล - ท	- ล - ฟ	- - - ม	- - - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 1

- ม - -	- ม - -	- ร - -	- ท - -	- ฟ - -	ร ท - -	ล ฟ - -	- ร - -
- - ม ล	- - ล ร	- - ค ท	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ม ร	- ร - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 1

- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ร - -	- ร - -	- ล - -	- ร - -
- - ฟ ล	- - ล ร	- - ร ม	- - ม ฟ	- - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ฟ ร	- ร - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 1

- ม - -	- ม - ร	- ร - -	- ท - -	- - ท ท	ร ท - -	ล ฟ - -	- ร - -
- - ม ล	- - ล -	ค - ค ท	- - ล ฟ	- - - ท	- - ล ฟ	- - ม ร	- ร - ร

ทางที่ 1 ประโยคที่ 1

จังหวะ ดำเนินทำนองต่างๆ ท้ายประโยคลงก่อนจังหวะแล้วคีย์เสียงให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (ร ม ฟ x ล ท x) เช่นเดียวกับทางฝั่งวงใหญ่ ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 16 แต่สำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฝั่งวงใหญ่ในประโยคที่ 1 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงลา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีตีมือซ้ายขึ้น 2 เสียง ส่วนมือขวาตีโจกรับ สอดยีนจังหวะไว้ แล้วเปลี่ยนเป็นใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์ ส่วนวรรคหลังขึ้นคั่นด้วยกลวิธีการตีฝากสำนวนกลอนลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นคั่นในวรรคหลัง โดยใช้มือขวาดียีนเสียงไว้ แล้วจึงใช้มือซ้ายตีเข้าหาในลักษณะมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนในลักษณะเดียวกับวรรคหลังของประโยคที่ 14 เทียวแรก ลงท้ายด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่เปิดแล้วจึงใช้มือซ้ายคีย์เสียงอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง เนื่องจากกระสวนทำนองฝั่งวงใหญ่เหมือนกับประโยคที่ 14 หากแต่ใช้บันไดเสียงต่างกัน และเปลี่ยนมือฆ้องเป็นคนละแบบเท่านั้น จึงดำเนินทำนองทางเดี่ยวในลักษณะเดียวกัน เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 1

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะต่างๆ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดแบบลงก่อนจังหวะแล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 16 แต่สำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 1 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงลา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้มือซ้ายตีขึ้น 2 เสียง ส่วนมือขวาใช้การตีโจกตีสอดขึ้นจังหวะไว้แล้วช่วงท้ายประโยคเปลี่ยนกลวิธีการตีเป็นใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียงแบบ 3 พยางค์ ลงท้ายด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่แปดแล้วจึงใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ในประโยคนี้ใช้กลวิธีการดำเนินกลอนที่เน้นมือซ้าย เพื่อเป็นการอวดกำลังแขน ความคล่องของมือซ้าย ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่อง และดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 1

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บถี่ๆ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่สี่ในลักษณะการลงก่อนจังหวะแล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 16 แต่สำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 1 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 1 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงลา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นโดยใช้กลวิธีการตีมือขวาขึ้นจังหวะไว้ 1 เสียง แล้วใช้มือซ้ายตีขึ้น 2 เสียง แล้วเปลี่ยนกลวิธีการตีเป็นใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง เป็น 3 พยางค์ วรรคหลังดำเนินกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรกของประโยคที่ 12 ในเที่ยวแรก เพียงแต่ใช้บันไดเสียงต่ำลง 1 เสียงเท่านั้น ขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วใช้การตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคใช้กลวิธีการลงเหมือนการลักจังหวะเป็นคู่สี่ แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 2

- - คค	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- - - ล	- - ทค	- ท - ค	- ร - ม
- ค - -	- ร - ม	- ฟ - ม	- ร - ค	- ล - -	- - - ค	- ท - ค	- ร - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 2

- - ฟฟ	- ฟ - -	- - รร	- ร - -	- - ทท	- ร - -	- ม - -	- ฟ - -
- - - ฟ	- - - ม	- - - ร	- - - ค	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 2

- - - ซ	- - ฟซ	- ล - ซ	- - - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
- - ร -	ฟม - -	ฟ - ฟ -	ฟม รล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 2

- - ฟฟ	- ฟ - -	- - รร	- ร - -	- - ทท	ค ร - -	ร ม - -	ม ฟ - -
- - - ฟ	- - - ม	- - - ร	- - - ค	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 2

จังหวะ ทำนองต่างๆ คำเน้นจังหวะต่อเนื่องจากประโยคที่ 1

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้ทูลมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 1 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 2 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงฟา และเสียงเร)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงใช้กลวิธีการดำเนินทำนองในลักษณะตีสอง 2 พยางค์ วรรคหลังนั้นใช้กลวิธีการดำเนินทำนองในลักษณะเคียวกันหากแต่ตีขึ้นไปในทางเสียงสูง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาเสียงต่ำ แล้วจึงเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - ตอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้ผู้บรรเลงต้องใช้รสมือทั้งซ้ายขวาในการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะตามสำนวนกลอนของเพลงคั้ว ซึ่งประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 2

จังหวะ ช่วงแรกดำเนินทำนองเก็บถี่ ๆ จังหวะเร็ว ต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 ในช่วงหลังจึงเปลี่ยนเป็นทำนองคึกฤแปด จังหวะช้าลง

บันไดเสียง วรรคแรกใช้บันไดเสียงต่อเนื่องจากประโยคที่ 1 คือ ทางนอก (รมฟ x ลท x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับทางฆ้องวงใหญ่ โดยมีการใช้หลุมเสียง (เสียงซอล) ในบางวรรค วรรคหลังจึงกลับมาใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีเก็บถี่ๆ คล้ายสำนวนกลอนฆ้องวงเล็ก ในวรรคหลังจึงเปลี่ยนมาใช้กลวิธีการดำเนินทำนองห่างๆ คล้ายสำนวนกลอนฆ้องวงใหญ่ โดยใช้กลวิธีการตีเป็นคู่แปดตลอดจนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง เมื่อพิจารณาแล้วเป็นการดำเนินสำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 2 ในเที่ยวแรก หากแต่เปลี่ยนสำนวนกลอนในวรรคแรกเท่านั้น เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้สำนวนกลอนในวรรคแรกยังดำเนินทำนองทางเดี่ยวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน ในวรรคหลังจึงดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 2

จังหวะ ทำนองห่างๆ ดำเนินจังหวะต่อเนื่องจากประโยคที่ 1

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 1 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรูสึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 2 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงฟา และเสียงเร)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงใช้กลวิธีการดำเนินทำนองในลักษณะตีลง 2 พยางค์ วรรคหลังนั้นใช้กลวิธีการดำเนินทำนองในลักษณะเดียวกันหากแต่ตีขึ้นไปในทางเสียงสูง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาเสียงต่ำ แล้วจึงเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มในลักษณะทำนองถาม - ตอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้ผู้บรรเลงต้องใช้รสมือทั้งซ้ายขวาในการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะตามสำนวนกลอนของเพลงด้วย ซึ่งประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 3

- ค - -	ทช - -	- - - ม	- - ฟช	- - ทค	มค - -	ทค - -	ทช - -
- - ทช	- - ฟม	- ท - -	- ม - -	ฟช - -	- - ทช	- - ทช	- - ฟม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 3

- - - ม	- - รม	- - - ช	- - ฟช	- - คัค	มค - -	ทช - -	- ม - -
- ท - -	รค - ท	- - ร -	ฟม - ร	- - - คั	- - ทช	- - ฟม	- ม - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 3

- ม* - -	- - - -	- ช - -	- - - -	- - - -	ทม - -	- - มท	- ท - -
- ท - -	ม ม ม ม	- ท - -	ชชชชช	- - มช	- - - -	มช - -	- - ชม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 3

- - - ม	- - รม	- - - ช	- - ฟช	- - คัค	มค - -	ทช - -	ฟฟ - ม
- ท - -	รค - ท	- - ร -	ฟม - ร	- - - คั	- - ทช	- - ฟม	- ม - ท

ทางที่ 1 ประโยคที่ 3

จังหวะ คำนึงทำนองเก็บ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะการลงก่อนจังหวะแล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 2 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 3 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 3 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงมี)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นคั้นด้วยการใช้กลวิธีการตีในลักษณะสำนวนลูกเท่าขึ้นคั้นคั้นประโยค ซึ่งอยู่ในช่วงคู่สี่และลงด้วยคู่สี่เช่นกัน วรรคหลังดำเนินสำนวนกลอนเหมือนประโยคที่ 12 ในวรรคแรก ของเที่ยวแรก ขึ้นคั้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วจึงรับด้วยการตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคใช้กลวิธีการตีลงเป็นคู่แปดพร้อมกันทั้งสองมือ แต่ใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิมอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นสำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 3

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ ซึ่งมีจังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 2 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 3 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 3 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงมี)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการตีลูกฉ่างซ้ายในคู่สิบเอ็ด แล้วรับด้วยมือซ้ายตีเสียงเดียว 4 ครั้ง ต่อด้วยการตีเป็นคู่หก แล้วรับด้วยการใช้มือซ้ายตีเสียงเดียว 4 ครั้งเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้ายได้อย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย ในวรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองคล้ายคลึงกับสำนวนกลอนในวรรคหลังของประโยคที่ 7 เทียบแรก ซึ่งใช้เสียงเพียง 3 เสียง และอยู่ในช่วงเสียงคู่แปดทั้งประโยค โดยใช้กลวิธีการตีเสียงในคู่สามและคู่ห้า เป็นลักษณะคล้ายลูกล่อลูกขัด ซึ่งออกไปทางสำเนียงฝรั่ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้เป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆ โดยเฉพาะวรรคหลังใช้สำนวนกลอนในลักษณะลูกล่อลูกขัด ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง ที่ดำเนินสำนวนกลอนกลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี อีกทั้งในประโยคนี้ยังดำเนินทำนองทางเดียว โดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 3 ประโยคที่ 3

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บ ปิดท้ายประโยคด้วยการสะเคาะในลักษณะการลงก่อนจังหวะ แล้วลงด้วยคู่สี่เพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคมีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 2 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 3 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 3 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงมี)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยการใช้กลวิธีการตีในลักษณะสำนวนลูกเท่าขึ้นต้นประโยค ซึ่งอยู่ในช่วงคู่สี่และลงด้วยคู่สี่เช่นกัน วรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเหมือนประโยคที่ 12 ในวรรคแรกของเที่ยวแรก ขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วรับด้วยการตีลง 4 พยางค์ ปลายวรรคลงด้วยกลวิธีการสะเคาะแล้วจึงใช้มือซ้ายและขวาตีลงพร้อมเป็นคู่สี่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ซึ่งเป็นสำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 4

- - ม ฟ	- - ช ล	- ท - -	ล ช - -	ร ท - -	ท ล - -	ล ฟ - -	ฟ ม - -
- ร - -	ม ฟ - -	ช-ล ช	- - ฟ ม	- - ล ฟ	- - ฟ ม	- - ม ร	- - ร ค

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 4

- - - ฟ	- - - -	- ฟ - -	- ล - -	- - ม -	- ล - -	- ฟ - -	- ค - -
- - ฟ ล	- ค - -	ฟ ล - ค	- - ฟ ม	- ค - ค	- - ฟ ม	ค - ม ค	- ค - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 4

- - - ล	- - - -	- ล - -	- ล - -	- ล - -	- ล - -	ฟ ม - -	- ค - -
- - ฟ -	- ล - -	ฟ - - ล	- - ฟ ม	ฟ - - ล	- - ฟ ม	- - ร ค	- ค - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 4

- - - ล	- - - -	- ล - -	- ล - -	ล - ม ม	- ล - -	ล ฟ - -	- ค - -
- - ฟ -	- ค - -	ฟ - - ค	- - ฟ ม	- ค - ค	- - ฟ ม	- - ม ค	- ค - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 4

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บ โดยลงก่อนจังหวะในช่วงแรกและท้ายประโยค ทั้งยัง คำเน้นกลอนรุกเร้าจังหวะให้สนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยค มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 3 แต่สำนวนกลอนทางเดีวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 4 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมใน บันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 4 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงโค)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการตีเสี่ยวมือในคู่หก แล้วแยกมือซ้ายออกเป็นคู่สิบเอ็ด เหมือนกัน 2 ครั้ง แล้วจึงลงท้ายด้วยการตีแบบ 3 พยางค์ธรรมดา ในวรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนิน ทำนองที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากวรรคแรก ซึ่งเน้นเสียงที่เป็นคู่สามกับคู่หก โดยใช้กลวิธีการตีมือ ขวามือแล้วมือซ้ายตามลงพร้อมกันเป็นคู่แปดก่อนจังหวะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึง เคลื่อนมาทางเสียงต่ำ ใช้กลวิธีการตีโดยใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น ซึ่งเป็นสำนวนกลอนทางระนาดทุ้ม ที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้คำเน้นทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 4

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บ โดยลงก่อนจังหวะในช่วงแรกและท้ายประโยค เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป ทั้งยังรุกเร้าจังหวะให้สนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยค มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 3 แต่สำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 4 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 4 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงโค)

กลวิธีพิเศษ ขึ้นต้นด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่สาม โดยใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีรับ 1 เสียง แล้วแยกมือซ้ายออกเป็นคู่แปด จากนั้นจึงรับด้วยการตีแบบ 3 พยางค์เป็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องจนถึงช่วงขึ้นต้นในวรรคหลังด้วย จากนั้นจึงใช้การตีลงแบบ 4 พยางค์ มือขวา 2 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ตามด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้นำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนมาทางเสียงต่ำ ใช้กลวิธีการตีโดยใช้เสียงเพียง 3 เสียง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้นำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 4

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บ โดยลงก่อนจังหวะในช่วงแรกและท้ายประโยค ทั้งยังดำเนินกลอนรุกเร้าจังหวะให้สนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับกับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยค มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 3 แต่สำนวนกลอนทางเดียวกันนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 4 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 4 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงโค)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยกลวิธีการตี โดยใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีรับ 1 เสียงในคู่สาม แล้วแยกมือซ้ายออกเป็นคู่แปด ลงท้ายด้วยการตีแบบ 3 พยางค์ธรรมดา ซึ่งในวรรคหลังใช้กลวิธีในการดำเนินทำนองที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากวรรคแรก โดยใช้กลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงใช้การตีลงแบบ 4 พยางค์ ในลักษณะมือขวา 2 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ตามด้วยกลวิธีการลงพร้อมกันเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้นำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนมาทางเสียงต่ำ ใช้กลวิธีการตีโดยใช้เสียงเพียง 3 เสียง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้นำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 5

- ฟ - -	ม ค - -	ล ล - -	ท ท ค	- ล - -	ทค-ม	- ฟ-ม	- ค - ท
- - มค	- - ทล	- - - ท	- - - ค	- ม - -	ล - - ม	- ฟ-ม	- ค - ท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 5

- คั - -	- ค - -	- ล - -	- ฟ - -	ฟฟ-ฟ	- - - ค	- - - ม	- - - ท
ค-ค-ม	- - มล	- - ซฟ	- - มค	- - ฟ-	มค - -	ทุ ล - -	คทุ-ท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 5

ม ล - -	ม ล - -	ม ล - -	- ค - -	- ฟ - -	- ท - -	- มั - -	- ท - -
- - มค	- - มค	- - มค	- ค - -	ค - ม ค	- - ลฟ	- - คั ท	- ฟ - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 5

- คั - -	- คั - -	- ล - -	- ฟ - -	ม - - ฟ	- - - ท	- - - ม	- - - ท
ค-ค-ม	- - มล	- - ซฟ	- - มค	- ค - -	มค - -	ลฟ - -	คทุ-ม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 5

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะเก็บ จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเคียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นคั่นด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่แปดแล้วใช้มือซ้ายตีขึ้น 2 เสียงส่วนมือขวาใช้กลวิธีการตีโขกตีสอดขึ้นจังหวะไว้ จากนั้นจึงเปลี่ยนกลวิธีการตีเป็นใช้มือขวาตีโขก 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะการตีลง 3 พยางค์ วรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองคล้ายกับวรรคหลังของประโยคที่ 8 ในเที่ยวแรก เพียงแต่เปลี่ยนกลวิธีการขึ้นคั่นเป็นการสะเคาะแล้วใช้กลวิธีการตีในลักษณะการตีลงแบบ 3 พยางค์ให้ลูกตกอยู่จังหวะชกคล้ายการตีลวงหน้า จนถึงสองห้องสุดท้ายจึงใช้กลวิธีการตีพร้อมกันเป็นคู่แปดปิดท้ายประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ดำเนินสำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 14 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้การดำเนินทำนองในประโยคนี้นี้ยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 5

จังหวะ คำเนิ่นทำนองเก็บถี่ๆ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน ปิดประโยคด้วยการลงก่อนจังหวะ ทั้งสองวรรค

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีแยกซ้ายขวา โดยใช้มือขวาตีขึ้น 2 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ซึ่งเป็นคู่ สามและคู่สี่ แล้วจึงปิดสำนวนกลอนด้วยกลวิธีการตีพร้อมกันเป็นคู่แปด ผู้บรรเลงจึงต้องมีความคล่องแคล่วทั้งสองมือในการบรรเลง วรรคหลังขึ้นคั้นด้วยเสียงสุดท้ายในวรรคแรกเพื่อความต่อเนื่อง แล้วใช้กลวิธีการตีลงแบบ 3 พยางค์ คำเนิ่นทำนองเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วปิดประโยคด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่สี่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนิ่นทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง เช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโดยใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น ฟังออกไปทางสำเนียงฝรั่ง วรรคหลังใช้สำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี อีกทั้งวรรคแรกยังคำเนิ่นทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรคหลังจึงคำเนิ่นทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 5

จังหวะ คำเนิ่นทำนองเก็บ จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางโน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีเป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายตีขึ้น 2 เสียง ส่วนมือขวาตี สอดยิ้นจังหวะไว้ ปลายวรรคจึงเปลี่ยนกลวิธีการตีเป็นใช้มือขวาตีโจก 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะการตีลงแบบ 3 พยางค์ จนถึงห้องสุดท้ายจึงใช้กลวิธีการตีลูกย่อยจังหวะให้เลยไปตกในห้องแรกของวรรคหลังแทน ทำให้วรรคหลังลูกตกห้องต่างๆ จึงไปอยู่ในจังหวะยกคล้ายการตีล่วงหน้า โดยใช้กลวิธีการตีลงแบบ 3 พยางค์ คำเนิ่นทำนองเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วปิดประโยคด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่สี่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนิ่นทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้คำเนิ่นทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 6

- ม - ล	- - ท ค	- ม - ค	- ท - ล	- ฟ - -	ม ม - -	ล ล - -	ท ท - ค
- ท - ล	- - - ค	- ม - ค	- ท - ล	- ค - ท	- - - ล	- - - ท	- - - ค

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 6

- - ฟฟ	ล ฟ - -	ม ค - -	- ล - -	- - ลล	- ล - -	- ฟ - -	ม - - ค
- - - ฟ	- - ม ค	- - ท ล	- ล - ล	- - - ล	- - ซ ฟ	- - ม ค	- ท - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 6

ล ฟ - -	- ค - -	ม ค - -	- ล - -	- - - -	- - คม	- - ม ล	- - - -
- - ม ค	- ค - ค	- - ท ล	- ล - ล	- - - ม	- - ล -	ล ค - -	ม ค - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 6

- - ฟฟ	- ฟ - -	ม ค - -	ทท - ล	- - ลล	- ล - -	ซ ฟ - -	มม - ค
- - - ฟ	- - ม ค	- - ท ล	- ล - ม	- - - ล	- - ซ ฟ	- - ม ค	- ค - ซ

ทางที่ 1 ประโยคที่ 6

จังหวะ คำเนนทำนองเก็บ จังหวะสนุกसानวรรคแรกปิดท้ายประโยคด้วยการลงก่อนจังหวะ เป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเคิมเพื่อให้หลังพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการดำเนินทำนองพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม ปลายวรรคจึงใช้ กลวิธีการตีลงเหมือนการลักจังหวะในลักษณะเป็นคู่แปดพร้อมกันทั้งสองมือ แต่ใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเคิม อีกครั้งหนึ่ง ในวรรคหลังนั้นใช้การสะเคาะขึ้นต้นประโยค แล้วใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะตีลงแบบ 3 พยางค์

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำซึ่ง ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ชัดเจน วรรคแรกใช้สำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม โดยใช้สำนวน กลอนเหมือนกับประโยคที่ 6 ในเที่ยวแรก ทั้งนี้เป็นสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดีซึ่งการดำเนินทำนองในประโยคนี้นี้คือทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 6

จังหวะ คำเนนทำนองเก็บ วรรคหลังปิดท้ายด้วยการลงก่อนจังหวะ ซึ่งมีความยากของจังหวะ ในการบรรเลง ผู้บรรเลงต้องฝึกฝนจนสามารถบรรเลงให้พอดีกับสัดส่วนของจังหวะทั้งต้องมีความ คล่องแคล่วแม่นยำตำแหน่งเสียงจึงจะดีได้อย่างถูกต้องชัดเจน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้ตีมือขวา 2 เสียง มือซ้ายตีตาม 2 เสียง ในลักษณะ 4 พยางค์ จากนั้น รับด้วยการตีลงพร้อมกันเป็นคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะ แล้วจึงใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิมอีกครั้งหนึ่ง ในวรรคหลังใช้จำนวนกลอนคล้ายกับวรรคหลังของประโยคที่ 3 ซึ่งใช้กลวิธีการตีเป็น คู่สี่และคู่หก ปิดท้ายด้วยการลงก่อนจังหวะ ซึ่งออกไปทางสำเนียงฝรั่ง ผู้บรรเลงจึงต้องมีความคล่องแคล่วทั้งสองมือ ในการบรรเลง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนนทำนองในลักษณะเคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำ วรรคแรก ใช้จำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม ส่วนวรรคหลังใช้เสียงเพียง 3 เสียง ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง ทั้งนี้ เป็นสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ซึ่งการคำเนนทำนองในประโยคนี้ยึด ทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 6

จังหวะ คำเนนทำนองเก็บ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้จำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคหลังในประโยคที่ 3 โดยขึ้นต้นด้วย กลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงรับด้วยการตีลงในลักษณะ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้ว ใช้มือซ้ายและขวารับพร้อมเป็นคู่สี่ ซึ่งในวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการคำเนนทำนองเช่นเดียวกับวรรคแรก เพียงแต่ใช้บันไดเสียงต่างกันเป็นคู่สามเท่านั้น

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำซึ่ง ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ชัดเจน โดยใช้จำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้ม ซึ่งเป็นลักษณะสำนวน ถาม คอบที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ซึ่งคำเนนทำนองในประโยคนี้ยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 7

--- ทค	- ม - ฟ	- ฟ - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - -	คค - -	ทท - ล
- - ล -	- ม - ฟ	- ล - ฟ	- ม - ค	- ม - ฟ	- ม - ค	- - - ท	- - - ล

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 7

-- ๑๑	- - ม๑	- - ม๑	- ๑ - -	- - - -	- ม๑ ม -	- ม - -	- ล - -
- - - ๑	- ค - -	๑ค - -	- - ม๑ค	- ๑ - -	ค - - ค	- - ค๑	- ล - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 7

- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -	- ค - -
ค - คม	- - คฟ	- - คม	- ค - -	ค - คม	- - คท	- - ทค	- - ทล

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 7

- - - -	- ค - ๑	- ค - ๑	-- ฟม	- - - -	- ค - ๑	-- ฟม	ฟม - ล
- - - ๑	๑ - ม -	๑ - ม -	- - - ค	- - - ๑	๑ - ม -	- - - ค	- ๑ - ม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 7

จังหวะ ดำเนินทำนองห่างๆ ปิดท้ายประโยคด้วยการลงก่อนจังหวะ ซึ่งมีความยากของจังหวะในการบรรเลง ทำให้ผู้บรรเลงต้องฝึกฝนจนชำนาญ และสามารถบรรเลงให้พอดีกับสัดส่วนของจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้เสียงที่อยู่ในช่วงเสียงคู่แปดทั้งประโยค โดยใช้การตีคู่สามและคู่ห้า ทำนองออกไปทางสำเนียงฝรั่ง โดยขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วรับด้วยการตี 3 พยางค์ และ 4 พยางค์ ขึ้นลงสลับกันไป ในท้ายประโยคใช้กลวิธีการตีลงพร้อมกับเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง โดยดำเนินทำนองในช่วงเสียงต่ำซึ่งต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งต้องมีความคล่องแคล่วแม่นยำในตำแหน่งเสียงจึงจะดีได้อย่างถูกต้องชัดเจน อีกทั้งในประโยคนี้ยังดำเนินทำนองทางเดี่ยวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 2 ประโยคที่ 7

จังหวะ คำเนิ่นทำนองเก็บ ในลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มเน้นมือซ้ายให้จังหวะรุกเร็ว สนุกสนาน ซึ่งในท้องสุดท้ายของวรรคแรกลงก่อนจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ขึ้นคั่นด้วยกลวิธีการตีเสียงในช่วงคู่แปด ใช้การตีโจกมือขวา 1 เสียงในลักษณะขึ้นเสียงไว้ มือซ้ายตีขึ้นเข้าหา 2 เสียง ห้อยสุดท้ายลงพร้อมกันเป็นคู่แปด วรรคหลังใช้กลวิธีการตีเป็นคู่แปดขึ้นคั่นแล้วใช้เสียงของลูกสุดท้ายในท้องแรกขึ้นคั่นกลอนต่อไปอย่างค่อนเนื่องคล้ายกลวิธีการตีลูกฝาก โดยใช้มือซ้ายซึ่งเป็นลูกคอกห้องแรกตีเป็นเสียงขึ้นคั่น ในลักษณะคู่แปด แล้วให้มือขวาตีรับ 1 เสียง จากนั้นใช้มือซ้ายตีลงอีก 2 เสียงในลักษณะ 3 พยางค์ จนจบประโยค

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 5 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำและในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยเคลื่อนทำนองขึ้นไปทางเสียงสูงแล้วค่อยๆ เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนถาม - ตอบ ที่กลมกลืน สอดรับกันเป็นอย่างดี ซึ่งคำเนิ่นทำนองในประโยคนี้นี้คือทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 7

จังหวะ คำเนิ่นทำนองห่างๆ โดยใช้จังหวะที่เรียกว่า “ลอยจังหวะ” ซึ่งมีความละเอียดในเรื่องสัดส่วนของจังหวะ ทำให้ยากในการบรรเลง ซึ่งผู้บรรเลงต้องฝึกฝนจนชำนาญ และสามารถบรรเลงให้พอดีกับสัดส่วนของจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีเสียงที่อยู่ในช่วงเสียงคู่แปดทั้งประโยค โดยใช้การตีคู่สาม และคู่ห้า ทำนองออกไปทางสำเนียงฝรั่ง ขึ้นคั่นด้วยกลวิธีการตีกระทบเสียงในคู่สามและคู่ห้า แล้วรับด้วยการตีสะบัดลง ปิดท้ายประโยคด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันในคู่สี่ โดยผู้บรรเลงต้องมีความคล่องแคล่ว แม่นยำตำแหน่งเสียงจึงจะตีได้อย่างถูกต้องชัดเจน

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนิ่นทำนองด้วยคู่สาม และคู่ห้า ฟังคล้ายคอร์ดฝรั่ง โดยคำเนิ่นทำนองในช่วงเสียงต่ำซึ่งต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ อีกทั้งในประโยคนี้นี้ยังคำเนิ่นทำนองทางเดียวโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 8

- - มฟ	- ล - ท	- ค-ท	- ล - ฟ	- ฟ - -	ฟม-ฟ	- ท - -	ลล-ท
- - ร -	- ล - ท	- ค-ท	- ล - ค	- ม - ค	- ท - ค	- ท - ล	- - - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 8

- - มฟ	- - ลค	- - - ท	- - - ฟ	- - - ค	- - - ม	- - <u>คค</u> -	- ท - -
- ค - -	มฟ - -	- ท - -	ลฟ - -	มค - -	ทล - -	คท-ท	- ท - ท

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 8

- ท - -	- ม - -	- ท - -	- ฟ - -	ลฟ - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -
- - ลฟ	- - คท	- - ลฟ	- ฟ - -	- - มค	- - คม	- - คท	- ท - -

ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 8

<u>คค</u> - ม -	- ค - -	- ท - -	- ฟ - -	- - <u>มม</u>	- ค - -	- ม - -	- ท - -
- <u>ค</u> - ล	- - - ท	ล - ลฟ	- ฟ - -	ม - - <u>ค</u>	- - คม	- - คท	- ท - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 8

จังหวะ คำเนินทำนองเก็บ ในลักษณะการล้วงจังหวะ ทำยประ โยคลงเป็นคู่แปลคแล้วใช้มือซ้าย ตีย้ำเสียงเพื่อให้พอดีจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ขึ้นคั่นประ โยคโดยใช้กลวิธีการตีคล้ายการตีลวงหน้า โดยให้เสียงลูกแรกในช่วงคู่ แปลคคำเนินกลอนให้ลูกตกอยู่ในจังหวะยก คล้ายกับลักษณะกลอนฝาก โดยใช้การตีลง 3 พยางค์จนถึง ปลายวรรคใช้กลวิธีการย้ำเสียงด้วยการสะเคาะปิดท้ายประ โยค แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิมเพื่อให้ลง พอดีกับจังหวะนั่นเอง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประ โยคนี้เป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มในลักษณะการล้วงจังหวะ แล้วปิดท้ายด้วยสำนวนกลอนที่คำเนินทำนองให้สามารถลงพอดีจังหวะ ได้กลมกลืนสอดคล้องกันเป็น อย่างดี โดยคำเนินทำนองในลักษณะคำเนินทำนองเคลื่อนไปในทางสูงแล้วจึงเคลื่อนลงต่ำเรื่อยๆ อย่าง มีระบอบ ต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เมื่อทำนองเคลื่อนลงต่ำแล้วจึงเริ่มเคลื่อน ไปทางเสียงสูง ทั้งนี้ คำเนินสำนวนกลอน โดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 8

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะรุกเร้า สนุกสนาน โดยลงก่อนจังหวะทั้งสองวรรค

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตีตาม 2 เสียง ในลักษณะการตีลง 3 พยางค์ แล้วปิดสำนวนด้วยกลวิธีการตีลงเป็นคู่แปด วรรคหลังคำเน้นทำนองเช่นเดียวกับวรรคหลังของประโยคที่ 8 เทียบแรก ในลักษณะกลวิธีการตีฝากกลอนลูกตกของห้องแรกให้เป็นลูกขึ้นคั้นในห้องต่อไป ในลักษณะการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตี 2 เสียงแบบ 3 พยางค์ แล้วปิดสำนวนด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 8 ในเทียบแรก เพื่อสะดวกในการจดจำและในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยคำเน้นทำนองอยู่ในช่วงเสียงต่ำ ซึ่งแตกต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ที่เมื่อทำนองเคลื่อนลงต่ำแล้วจึงเริ่มเคลื่อนไปทางเสียงสูง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้การคำเน้นทำนองในประโยคนี้ยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 8

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะรุกเร้า สนุกสนาน ในลักษณะลงก่อนจังหวะทั้งสองวรรคทั้งยังใช้จังหวะที่มีความละเอียดในเรื่องสัดส่วน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นคั้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วรับด้วยการตีลง 2 พยางค์ ปลายวรรคเปลี่ยนกลวิธีการตีเป็นใช้มือซ้ายตี 2 พยางค์ มือขวา 2 พยางค์ ในลักษณะ 4 พยางค์ ลงท้ายด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่แปด วรรคหลังใช้กลวิธีการตีโดยใช้มือซ้ายตี 1 เสียง คล้ายการตีคู่แปด แล้วตามด้วยการสะเคาะในการขึ้นคั้น จากนั้นใช้กลวิธีการตีในลักษณะการฝากสำนวนกลอนลูกตกให้เป็นลูกขึ้นคั้นต่อไป การลงท้ายก็เช่นเดียวกับวรรคแรกคือใช้กลวิธีการตีพร้อมกันเป็นคู่แปด

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในช่วงเสียงต่ำ เป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่มีความละเอียดในเรื่องสัดส่วนของจังหวะ ผู้บรรเลงจะต้องฝึกฝนจนชำนาญ จึงสามารถบรรเลงได้เหมาะสมกับจังหวะ และเกิดความไพเราะ โดยเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดีทั้งนี้การคำเน้นทำนองในประโยคนี้ยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 9

- - - ล	- - ทค	- ท-ค	- ร-ม	- ฟฟฟ	- ม- -	รร- -	คค-ท
- ล- -	- - - ค	- ท-ค	- ร-ม	- ทลฟ	- ม- ร	- - - ค	- - - ท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 9

- - - คี	- - - -	- - - คี	- - - -	- - - คี	- - - -	- คี- -	- ท- -
- - ค-	มมมม	- - ค-	ฟฟฟฟ	- - ม-	- - ล-	ม- - ท	- ฟ- -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 9

คท- -	ฟฟฟฟ	ทล- -	- ม- -	ลฟ- -	คคีคีคี	ฟม- -	- ท- -
- - ลฟ	- - - -	- - ฟม	- ม- -	- - มค	- - - -	- - คท	- ท- ที่

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 9

- คี- -	- - - คี	- คี- -	- - - คี	- คี- -	- - - คี	- คี- -	- - - คี
ค- คม	- ม- -	ค- คฟ	- ฟ- -	ม- มล	- ล- -	ฟ- ฟท	- ท- -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 9

จังหวะ ดำเนินทำนองในลักษณะถี่ๆ จังหวะรุกเร้าสนุกสนาน ในทำนองห้องสุดท้ายลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้สำนวนกลอนที่ใช้เสียงอยู่ในช่วงคู่แปด โดยเริ่มต้นด้วยกลวิธีการตีเป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายดำเนินทำนองในลักษณะถี่ๆ 4 ครั้งในเสียงเดียวกัน ห่างจากเสียงแรกเป็นคู่สาม และคู่สี่ ตามลำดับ ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้ายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นการรอกกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย ในวรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองคล้ายวรรคแรก แต่เปลี่ยนลักษณะการตีจากคู่แปดเป็นคู่หก แล้วใช้มือซ้ายตีลงเพียงเสียงเดียว ลงจบประโยคในลักษณะจบก่อนจังหวะด้วยการตีเป็นคู่สี่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 9 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปในทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆ ที่ดำเนินสำนวนกลอนกลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี อีกทั้งในประโยคนี้ยังดำเนินทำนองทางเคียวโดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 2 ประโยคที่ 9

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บถี่ๆ ปิดท้ายประโยคด้วยการลงเป็นคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะ แล้วใช้มือซ้ายตีข้เสียงเคิมเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้มือขวาตีลง 2 เสียง มือซ้ายตีตาม 2 เสียง แบบ 4 พยางค์ แล้วจึงใช้มือขวาตีรับด้วยเสียงเดียวถึง 4 ครั้ง แล้วรับด้วยการตีลงแบบ 4 พยางค์อีกครั้งหนึ่ง ปิดท้ายด้วยการตีพร้อมกันเป็นคู่แปด ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนขวาตีอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือขวา ในวรรคหลังใช้กลวิธีเช่นเดียวกับวรรคแรก แต่เปลี่ยนลักษณะการปิดท้าย ส่วนวงกลอนด้วยการลงเป็นคู่แปดแล้วใช้มือซ้ายตีข้เสียงเคิม

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่โคจรจากประโยคอื่นๆ ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง และคำเน้นทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 9

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บถี่ๆ ในจังหวะรุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโดยใช้มือซ้ายตี 1 เสียง ตามด้วยมือขวาตีโจกยี่นจังหวะไว้ ในลักษณะคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายตีตามอีก 2 เสียงในลักษณะเคลื่อนขึ้นสูงเป็นคู่สามและคู่สี่ โดยใช้กลวิธีการตีให้ลูกตกในมือขวานั้นเป็นสำนวนฝากลูกตกให้เป็นลูกขึ้นต้นในทำนองต่อไป คำเน้นทำนองเช่นนี้จนจบประโยค ซึ่งลูกตกจะอยู่ในจังหวะยก ทำให้เสียงสุดท้ายของประโยค (เสียงโค) เป็นลูกฝากในการขึ้นต้นของประโยคต่อไปด้วย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเน้นทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่ผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้ายตีอย่างรวดเร็วและแม่นยำ เพื่ออวดกำลังแขน ความคล่องของมือซ้าย และเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้ประโยคนี้ยังคำเน้นทำนองโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 10

- ฟ - -	ม ค - -	- - - ล	- - ท ค	- ร - ม	ฟ ม - -	- - ท ค	ท ค - -
- - ม ค	- - ท ล	- ม - -	- ล - -	- ล - -	- - ร ค	ท ล - -	- - ร ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 10

- ฟ - -	- ค - -	- - ฟ -	- - - -	- มี่ - -	ค ท - -	- ฟ - -	- ล - -
- - ม ค	- - ท ล	- ฟ - -	ม ค - -	- - ล ท	- - ล ฟ	- - ม ค	- - ฟ ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 10

- - ม ม	- - - -	- - - ฟ	ช อ ท ค	- - ล ล	- - - -	- - - ท	ค ร - ม
- - - ม	- ฟ ช อ	- ม - -	- - - -	- - - ล	- ท ค ร	- ล - -	- - - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 10

- ฟ - -	- ค - -	- - ฟ -	- - - -	คี่ มี่ - -	ค ท - -	ล - - ล	- - - ม
- - ม ค	- - ท ล	- ฟ - -	ม ค - -	- - ล ท	- - ล ฟ	- ค - -	ฟ ม - ม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 10

จังหวะ คำนันทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน ในวรรคแรกปิดท้ายประโยคด้วยการลงก่อนจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโดยใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำในลักษณะ 3 พยางค์ ทำวรรคใช้การตีคู่แปดขึ้นต้น โดยใช้มือขวาตีขึ้นเสียงไว้ แล้วใช้มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์ ส่วนวรรคหลังคำนันทำนองกลอนเดียวกับประโยคที่ 10 ในเที่ยวแรก

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 10 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป ซึ่งคำนันทำนองแบบค่อยๆ เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำเรื่อยๆอย่างมีระบบ แตกต่างจากทางฆ้องวงใหญ่ และเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้คำนันทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 10

จังหวะ คำเนนทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ รุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการคูด คำเนนทำนองตลอดทั้งประโยค ขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วจึงใช้กลวิธีการคูดเคลื่อนไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการคิชาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย วรรคหลังคำเนนสำนวนกลอนเช่นเดียวกับวรรคแรก

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 11 ในเที่ยวแรก โดยคำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนทำนอง ถาม - คอบ นั่นเอง ทั้งนี้ประโยคนี้คำเนนทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 10

จังหวะ คำเนนทำนองจังหวะเร็วกระชับ วรรคแรกปิดท้ายประโยคด้วยการลงก่อนจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการคิ โดยใช้ลูกขึ้นต้นคือลูกฝากจากเสียงสุดท้ายในประโยคที่ 9 แล้วจึงใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียงรับกลายเป็นแบบ 4 พยางค์ หลังจากนั้นจึงตามด้วยการตีแบบ 3 พยางค์ ปลายวรรคใช้กลวิธีการคิเป็นคู่แปลขึ้นต้น แล้วใช้มือขวายืนเสียงไว้ จากนั้นจึงใช้มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์ วรรคหลังใช้กลวิธีการคิเก็บแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคจึงเปลี่ยนเป็นแบบ 3 พยางค์ แล้วจึงลงก่อนจังหวะด้วยกลวิธีการคิพร้อมกันเป็นคู่แปล

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้คำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำเรื่อยๆ อย่างมีระบบ แตกต่างจากทางฆ้องวงใหญ่ซึ่งคำเนนทำนองขึ้นไปในทางเสียงสูง ซึ่งเป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ซึ่งประโยคนี้คำเนนทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 11

- - - ม	- - ร ม	- - ฟ ม	- - ร ม	- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟ ช
- ท - -	ร ค - -	ร ค - -	ร ค - -	- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 11

- - ฟ ฟ	ล ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- - ค ค	ม ฟ - -	ฟ ช - -	ช ท - -
- - - ฟ	- - ม ค	- - ม ค	- - ค ม	- - - ค	- - - ม	- - - ฟ	- - - ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 11

- - ท ท	- - - -	- - - ค	ร ม - -	- - ท ท	- - - -	- - - ค	ร ม ฟ ช
- - - ท	- ค ร ม	- ท - -	- - - ม	- - - ท	- ค ร ม	- ท - -	- - - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 11

- - - ค	- - - ม	- ค - -	- ม - -	- - - ค	- - - ม	- ค - -	- ช - -
- - ค -	ค ม - -	ค - ค ม	- ม - ม	- - ค -	ค ม - -	ค - ค ช	- ช - ช

ทางที่ 1 ประโยคที่ 11

จังหวะ ดำเนินทำนองแบบเก็บ จังหวะกระชับ รุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง วรคแรกใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) ต่อเนื่องจากประโยคที่ 10 ซึ่งเป็นคู่สี่กับบันไดเสียงทางฆ้องวงใหญ่ วรคหลังกลับมาใช้บันไดเสียง ทางนอก (รรมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรคแรกขึ้นต้นประโยคด้วยกลวิธีการสะเดาะ แล้วดำเนินทำนองโดยใช้กลวิธีการตีในกลุ่มเสียงที่อยู่ในช่วงคู่แปด ซึ่งใช้สำนวนกลอนในลักษณะคู่สี่และคู่หก ด้วยกลวิธีการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้ายตี 2 เสียง แบบตีสวนและตีตามสลับกันไปให้จังหวะหนักคคอยู่ที่เสียงแรก ซึ่งออกไปทางสำเนียงฝรั่ง วรคหลังใช้กลวิธีการสะเดาะขึ้นต้นแล้วดำเนินทำนองคล้ายลัดจังหวะ โดยใช้กลวิธีการตีมือขวานำ 2 เสียง มือซ้ายตีตาม 1 เสียง ลงเป็นจังหวะหนัก เคลื่อนไปทางเสียงสูง

ลีลาดำเนินทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองเช่นเดียวกับประโยคที่ 11 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป ในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ในวรคแรกใช้เสียงในลักษณะคู่สามและคู่หก ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง วรคหลังจึงดำเนินสำนวนกลอนของระนาดทุ้ม ซึ่งกลมกลืนสอดคล้องเป็นอย่างดี ทั้งนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 11

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ รุกเร้าสนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการคูดค่อเนื่องจากประโยคที่ 10 คำเน้นทำนองตลอดทั้งประโยค โดยขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วใช้กลวิธีการคูด เคลื่อนไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกัน บังคับเสียง ด้วยการตีฆ้องด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย ปิดท้ายด้วยการตีโดยใช้มือซ้ายตีลงในลักษณะของคู่แปดเพื่อให้เกิดความสะควกค่อเนื่องในการดำเนินทำนองของวรรคหลัง ซึ่งใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคแรก หากแต่กลับมาใช้กลวิธีการคูดเคลื่อนไปในทางเสียงต่ำ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนสัมพันธ์ต่อเนื่องจากประโยคที่ 10 โดยดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงแล้วกลับมาดำเนินทำนองในทางเสียงต่ำ ซึ่งแตกต่างจากทำนองฆ้องวงใหญ่ชัดเจน เป็นสำนวนกลอนในลักษณะสำนวนทำนองถาม - ตอบ ทั้งนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 11

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ รุกเร้าสนุกสนาน ลงท้ายประโยคด้วยคู่แปดแล้วใช้การตีฆ้องด้วยมือซ้ายอีกครั้งเพื่อให้ลงพอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รมฟ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการตีในช่วงคู่สามและคู่ห้า ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับประโยคที่ 9 วรรคแรก ใช้กลวิธีการตีโดยใช้มือซ้ายตี 1 เสียง รับด้วยมือขวาตีโจกโดยยืนจังหวะไว้ในลักษณะของคู่แปด จากนั้นใช้มือซ้ายตีตามอีก 2 เสียง ในลักษณะการเคลื่อนขึ้นสูงเป็นคู่สาม แล้วจึงใช้มือขวาตีโจกรับในเสียงคู่แปด ท้ายประโยคด้วยกลวิธีการตีลงพร้อมกันเป็นคู่แปด แล้วใช้การตีฆ้องด้วยมือซ้ายอีกครั้ง วรรคหลังก็ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับวรรคแรก

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้กลวิธีการตีเพียง 3 เสียงเท่านั้นซึ่งเป็นสำนวนกลอนคล้ายประโยคที่ 9 ผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้ายคืออย่างรวดเร็วและแม่นยำ เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย สำนวนกลอนในประโยคนี้เป็นสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกัน และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่องของทำนอง และดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 12

- - ท ค	ม ค - -	ท ค - -	ท ช - -	- ร - -	- ช - -	- - - ม	- - ฟ ช
ฟ ช - -	- - ท ช	- - ท ช	- - ฟ ม	- - ค ท	- - ฟ ม	- ท - -	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 12

- - คัค	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -	- - ทท	- - - -	- ท - -	- - - -
- - - คัค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - ม	- - - ท	- คร ม	- - - ค	ร ม ฟ ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 12

- - คัค	ม ค - -	ท ช - -	ฟฟ - ม	- - - -	ฉ ม - -	- - - -	ท ช - -
- - - คัค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ม - ม	- - ท ม	- - - ม	- - ท ม	- - - ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 12

- - คัค	ม ค - -	ท ช - -	- ม - -	- - ทท	- คัม	- - - ฟ	ช ท - -
- - - คัค	- - ท ช	- - ฟ ม	- ท - ม	- - - ท	- - - -	- ม - -	- - - ช

ทางที่ 1 ประโยคที่ 12

จังหวะ คำเนนทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้ หลุมเสียง (เสียงเร) เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้นางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยน บันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่าง กลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียง ของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 12 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีลงในลักษณะ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงเหมือนการลัก จังหวะเป็นคู่แปดพร้อมกันทั้งสองมือ แต่ใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิม วรรคหลังขึ้นคั่นด้วยการสะเคาะแล้ว จึงใช้กลวิธีการคุกเคลื่อนไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกันบังคับเสียง ด้วยการตีฆ้องด้วยเสียง เป็ด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 12 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการ จดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยคำเนนทำนองเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไป ทางเสียงสูง ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้คำเนนทำนอง โดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 12

จังหวัด ปลายวรรคแรกตีลงก่อนจังหวัด ด้วยการสะเคาะ แล้วจึงใช้การตีพร้อมกันในลักษณะคู่ แปลเพื่อให้พอดีกับจังหวัด

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใน ประโยคนี้ทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่างสนิทสนม โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ใน ประโยคที่ 12 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงที และเสียงโด)

กลวิธีพิเศษ ขึ้นคั่นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วใช้การตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงก่อน จังหวัดด้วยกลวิธีการสะเคาะเช่นกัน จากนั้นจึงใช้กลวิธีการตีพร้อมกันเป็นคู่แปลอีกครั้งหนึ่ง วรรคหลัง ใช้กลวิธีการตีเก็บคล้ายกับทำนองวรรคหลังในประโยคที่ 3 โดยใช้กลวิธีการตีตะสวนในลักษณะใช้มือ ซ้ายตีขึ้น 2 เสียง มือขวาตีลง 2 เสียง ซึ่งเป็นคู่ตีกัน และออกไปทางสำเนียงฝรั่ง แล้วจึงใช้มือซ้ายตีรับ เสียงสุดท้ายของมือขวาอีกครั้ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้วค่อยๆ เคลื่อน ขึ้นไปทางเสียงสูง วรรคแรกใช้กลวิธีการตีในลักษณะพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม วรรคหลังใช้กลวิธีการตีฟังกคล้ายคอร์คฝรั่ง ซึ่งประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองทางหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 12

จังหวัด ดำเนินทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวัดเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ มีการใช้ หลุมเสียง (เสียงเร) เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้ทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยน บันไดเสียงจากประโยคที่ 11 แต่ในสำนวนกลอนทางเดียวกันนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 12 อย่าง กลมกลืนและสนิทสนม โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงของฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 12 เป็นเสียง เชื่อม (เสียงที และเสียงโด)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีลงแบบ 4 พยางค์ ปลายวรรคลงเป็นคู่ตีเหมือนการลัก จังหวัด แล้วใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงเดิมอีกครั้ง วรรคหลังดำเนินสำนวนกลอนคล้ายวรรคหลังของประโยคที่ 11 โดยใช้กลวิธีการคูดขึ้นไปในทางเสียงสูง โดยใช้เสียงคูดที่เกิดจากการบังคับเสียงโดยใช้มือข้างเดียว ทำให้เกิดเสียงเปิดแล้วห้ามเสียงโดยการกดหัวไม้กับลูกระนาดที่เกิดเสียงนั้นทั้งนี้ผู้บรรเลงจะต้อง ฝึกฝนและมีความแม่นยำ จึงสามารถบรรเลงได้ถูกต้องและเกิดความไพเราะ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 12 เทียบแรก เพื่อ สะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป ดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนลงเสียงต่ำ แล้ว ค่อยๆ เคลื่อนขึ้น ไปทางเสียงสูง เป็นลักษณะสำนวนกลอนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับ กันเป็นอย่างดี ซึ่งประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองทางหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 13

- ช - -	ฟ ฟ - -	ชช - -	ทท-ค	- ร - ร	- ร - -	คค - -	ทท - ช
- ร - ค	- - - ร	- - - ท	- - - ค	- ร - ฟ	- ร - ค	- - - ท	- - - ร

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 13

- - รี้	- รี้ - -	- รี้ - -	- ฟี้ - -	- - คี้	- คี้ - -	- คี้ - -	- มี้ - -
- - - รี้	- - - รี้	- - - รี้	- - รค	- - - คี้	- - - ค	- - - ท	- - ทช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 13

- - ฟฟ	- ช - -	- ท - -	- ค - -	- - รี้	- รี้ - -	- คี้ - -	- ท - -
- - - ฟ	- - - ช	- - - ท	- - - ค	- - - รี้	- - - คี้	- - - ท	- - - ช

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 13

- - - ฟ	- - ฟช	- - - ท	- - ทค	- - - -	ทค รี้ มี้	- ฟ - มี้	- - - -
- ร - -	คร - ร	- ช - -	ฟช - ช	- - ฟช	- - - -	รี้ - รี้ -	รค ทช

ทางที่ 1 ประโยคที่ 13

จังหวะ ดำเนินทำนองต่างๆ ในจังหวะเร็วที่ให้ความรู้สึกคึกคัก สนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลาง (ทคร x ฟช x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับทางฆ้องวงใหญ่ โดยมีการใช้ หลุมเสียง (เสียงมี) เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ซึ่งทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจาก ประโยคที่ 12 แต่ในสำนวนกลอนทางเดิวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 13 อย่างกลมกลืนและ สนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ใน ประโยคที่ 13 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงฟาและเสียงโค)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นคั่นประโยค แล้วใช้กลวิธีการตีมือขวา กับมือซ้าย ตีสลับกันในเสียงเคิม ทำยวรรคใช้มือขวาตี 1 เสียง มือซ้ายตีลง 2 เสียง ในลักษณะ 3 พยางค์ วรรคหลังก็ ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเดียวกัน

ลีลาสำนวนทำนอง โดยดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนของระนาดทุ้มที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆ ในลักษณะสำนวนกลอนดาม - ดอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความ ค่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้ผู้บรรเลงต้องคั่นเสียง ซึ่งในประโยคนี้นำดำเนินทำนองโดยแปลแยกเป็นอิสระ จากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 2 ประโยคที่ 13

จังหวะ คำเนนทำนองห่างๆ ในจังหวะเร็วที่ให้ความรู้สึกตึกตัก สนุกสนาน

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลาง (ทคร x ฟช x) ซึ่งเป็นคู่สี่กับทางฆ้องวงใหญ่ ในประโยคนี้นี้ ทางฆ้องวงใหญ่มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 12 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี๋ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 13 อย่างกลมกลืนสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้กลุ่มเสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 13 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงฟา และเสียงโด)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นต้นประโยค แล้วจึงใช้กลวิธีการตีมือขวา กับมือซ้าย ตีสลับกัน โดยเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง ซึ่งวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีเช่นเดียวกันหากแต่คำเนนทำนองลงมาทางเสียงต่ำแทน

ลีลาสำนวนทำนอง โดยคำเนนทำนองในลักษณะเคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงแล้วจึงค่อยๆ เคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนถาม - ตอบ และมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้ ผู้บรรเลงต้องตีเน้นเสียง ให้มีเสียงหนักเบาและหนักหน่วงจึงจะแสดงอารมณ์ของเพลงได้ ซึ่งในประโยคนี้คำเนนทำนองโดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 3 ประโยคที่ 13

จังหวะ คำเนนทำนองแบบเก็บถี่ๆ จังหวะเร็วและกระชับ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีในการคำเนนทำนองใช้สำนวนพื้นฐานของทางระนาดทุ้ม ในลักษณะการตีคู่สี่ ส่วนวรรคหลังช่วงแรกใช้กลวิธีการคูดขึ้นไปในทางเสียงสูง โดยใช้มือทั้งสองร่วมกัน บังคับเสียง ด้วยการตีขวาด้วยเสียงเปิด แล้วห้ามเสียงด้วยมือซ้าย จากนั้นจึงใช้กลวิธีการตีเก็บถี่ๆ จนจบประโยค ผู้บรรเลงจึงต้องใช้กำลังแขนตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือ

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้อใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 13 ในที่ขียวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยคำเนนทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้คำเนนทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 14

- ค - -	ท ช - -	- - - ม	- - ฟช	- - ทค	มค - -	ทค - -	ทช - -
- - ทช	- - ฟม	- ท - -	- ม - -	ฟช - -	- - ทช	- - ทช	- - ฟม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 14

- - ชช	ทช - -	- - คัค	มค - -	- ช้ - -	มค - -	ทช - -	- ม - -
- - - ช	- - ฟม	- - - คั	- - ทช	- - ชท	- - ทช	- - ฟม	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 14

- - ชช	ทช - -	- - คัค	มค - -	- - ทท	คท - -	ทช - -	- ม - -
- - - ช	- - ฟม	- - - คั	- - ทช	- - - ท	- - ชฟ	- - ฟม	- ม - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 14

- คั - -	- ช - -	- มั - -	- คั - -	- ช้ - -	- คั - -	ทช - -	- ม - -
- - ทช	- - ฟม	- - ชท	- - ทช	- - ชท	- - ทช	- - ฟม	- ม - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 14

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะการลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทค x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีที่เน้นมือซ้าย โดยใช้กลวิธีการสะเคาะขึ้นต้น แล้วจึงใช้มือขวา 2 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ในลักษณะเคลื่อนลงไปทางเสียงต่ำคล้ายทำนองฆ้องวงใหญ่ วรรคหลังใช้กลวิธีการดำเนินทำนองคล้ายวรรคแรกของประโยคที่ 12 เพียงแต่เปลี่ยนกลอนขึ้นต้นเป็นกลวิธีการตี ผากสำนวนกลอนลูกคอกของห้องแรกให้เป็นลูกขึ้นต้นในห้องที่สอง โดยใช้มือขวาตียืนเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาในลักษณะมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ส่วนที่เหลือใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเหมือนกับประโยคที่ 12

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 14 ในเที่ยวแรกเพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูง แล้วจึงเคลื่อนลงมาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดคล้องกันเป็นอย่างดี ในประโยคนี้ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางที่ 2 ประโยคที่ 14

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะการใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงให้พอดีกับจังหวะ

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทด x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นด้วยการสะเคาะ แล้วรับด้วยการใช้มือขวาตี 2 เสียง มือซ้ายตี 2 เสียง ในลักษณะการตีลงแบบ 4 พยางค์ ส่วนวรรคหลังนั้นใช้กลวิธีการตีเช่นเดียวกับในวรรคแรก หากแต่เปลี่ยนกลวิธีการดำเนินทำนองในช่วงการปิดประโยคด้วยการตีพร้อมกันเป็นคู่แปด แล้วจึงใช้มือซ้ายตีย้ำเสียงอีกครั้งหนึ่ง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนคล้ายกับประโยคที่ 14 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองในลักษณะเคลื่อนลงมาทางเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนกลอนถาม - ตอบและมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องของทำนอง ทั้งนี้การดำเนินทำนองในประโยคนี้นี้ปิดทำนองหลัก

ทางที่ 3 ประโยคที่ 14

จังหวะ คำเน้นทำนองในลักษณะเก็บ ปิดท้ายประโยคด้วยคู่แปดในลักษณะลงก่อนจังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางกลางแหบ (มฟช x ทด x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการตีโขกมือขวาในลักษณะการตีลงแบบ 3 พยางค์ วรรคหลังการขึ้นคั้นนั้นเป็นกลวิธีการตีฝากสำนวนกลอนลูกตกของวรรคแรกให้เป็นลูกขึ้นคั้นในวรรคหลังโดยใช้มือขวาตียื่นเสียงไว้แล้วใช้มือซ้ายตีเข้าหาโดยการตีโขกมือขวา 1 เสียง มือซ้าย 2 เสียง ส่วนทำนองที่เหลือนั้นดำเนินทำนองคล้ายกับวรรคแรกในประโยคที่ 12

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 14 เที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองในลักษณะค่อยๆ เคลื่อนขึ้นลงมาทางเสียงต่ำ ซึ่งเป็นลักษณะสำนวนพื้นฐานของระนาดทุ้มที่กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ทั้งยังมีความสม่ำเสมอ (Consistency) ในการใช้กลวิธีชนิดเดียวกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่องและดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 15

- ท - -	ล ฟ - -	ร ร - -	ม ม - ฟ	- ร - -	ม ฟ - ล	- ฟ - ฟ	- ฟ - ม
- - ล ฟ	- - ม ร	- - - ม	- - - ฟ	- ร - -	- ฟ - ล	- ท - ล	- ฟ - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 15

- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -
ฟ - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- ฟ - -	ฟ - ฟ ล	- - ล ฟ	- - ฟ ล	- ม - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 15

- - ม ม	- ท - -	- - ม ม	- ท - -	- - ม ม	- ท - -	- ท - -	- - - -
- - - ม	- - ท ม	- - - ม	- - ท ม	- - - ม	- - - ม	- - - ม	- - - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 15

- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -
ฟ - ฟ ล	- - ฟ ล	- - ฟ ล	- ฟ - -	ฟ - ฟ ล	- - ฟ ล	- - ฟ ล	- ม - -

ทางที่ 1 ประโยคที่ 15

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน จบประโยคด้วยลักษณะการลงก่อน จังหวะทั้งสองวรรค เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (ร ม ฟ x ล ท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีในลักษณะใช้มือซ้ายตีขึ้นตีสอง 2 เสียงเป็นคู่สาม สลับกัน ส่วนมือขวาใช้ กลวิธีการตีโขกสอดคืบจังหวะอยู่เสียงเดียวแล้วลงทำวรรคด้วยคู่แปดให้ลงก่อนจังหวะ ในวรรคหลังก็ ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกัน หากแต่ตอนลงสุดท้ายลงเสียงต่างกันเท่านั้น ซึ่งผู้บรรเลงต้อง เน้นการใช้กำลังแขนซ้าย เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 15 ในเที่ยวแรก เพื่อ สะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยดำเนินทำนองในลักษณะซึ่งเน้นอยู่ในทาง เสียงสูง ซึ่งใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น เป็นลักษณะสำนวนกลอนยกขึ้นแบบยืนจังหวะตกเสียงเดียว ในลักษณะทำนองถาม - ตอบ ทั้งนี้สำนวนกลอนในประโยคนี้ดำเนินทำนองทางเคียว โดยแปลแยกเป็น อีสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางที่ 2 ประโยคที่ 15

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน จบประโยคด้วยลักษณะการลงก่อน จังหวะ เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รμφ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ขึ้นต้นด้วยกลวิธีการสะเคาะ แล้วใช้การตีเสียงในช่วงคู่สี่และคู่ห้า ลักษณะคล้าย ทำนองลูกล้อลูกซัด จนจบประโยค ซึ่งออกไปทางสำเนียงฝรั่ง ผู้บรรเลงจึงต้องมีความคล่องแคล่วทั้งสองมือในการบรรเลง

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้ใช้กลวิธีการตีโดยใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้นโดยคำเน้นทำนองซึ่งเน้นอยู่ในทางเสียงต่ำ ซึ่งใช้เสียงในช่วงคู่สี่และคู่ห้า คล้ายทำนองลูกล้อลูกซัด ฟังคล้ายคอร์คฝรั่ง ซึ่งสำนวนกลอนที่โดดเด่นจากประโยคอื่นๆ ในลักษณะความขาด (Privation) ที่ให้ความรู้สึกพิศวง (Sublime) ในลักษณะการหยุดจังหวะหายใจ เพื่อให้เกิดความไพเราะ และเพื่อลงสำนวนจบเพลงด้วย ทั้งนี้ประโยคนี้ยังคำเน้นทำนองทางเดี่ยว โดยแปลแยกเป็นอิสระออกจากทำนองฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน

ทางที่ 3 ประโยคที่ 15

จังหวะ คำเน้นทำนองเก็บ จังหวะเร็ว รุกเร้าสนุกสนาน จบประโยคด้วยลักษณะการลงก่อน จังหวะทั้งสองวรรค เพื่อหยุดจังหวะหายใจ ให้เกิดความไพเราะและต่อเนื่องกับประโยคต่อไป

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางนอก (รμφ x ลท x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีในลักษณะใช้มือซ้ายตีขึ้นตีลง 2 เสียงเป็นคู่สาม สลับกัน ส่วนมือขวาใช้กลวิธีการตีโขกสอดขึ้นจังหวะอยู่เสียงเดียวแล้วลงท้ายวรรคด้วยคู่แปดให้ลงก่อนจังหวะ ในวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการคำเน้นทำนองเช่นเดียวกัน หากแต่ตอนลงสุดท้ายลงเสียงต่างกันเท่านั้น ซึ่งผู้บรรเลงต้องเน้นการใช้กำลังแขนซ้าย เพื่อเป็นการอวดกำลังแขนและความคล่องของมือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 15 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ และในการบรรเลงประโยคต่อไป โดยคำเน้นทำนองในลักษณะซึ่งเน้นอยู่ในทางเสียงสูง ซึ่งใช้เสียงเพียง 3 เสียงเท่านั้น เป็นลักษณะสำนวนกลอนยกย่อนแบบขึ้นจังหวะคกเสียงเดียว ในลักษณะทำนองถาม - คอบ ทั้งนี้สำนวนกลอนในประโยคนี้คำเน้นทำนองทางเดี่ยว โดยแปลแยกเป็นอิสระจากทำนองฆ้องวงใหญ่

ทางฆ้องวงใหญ่ ประโยคที่ 16

- - ฟฟ	- ฟ - -	มม - -	รร - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
- ฟ - -	- ล - ม	- - - ร	- - - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 16

- ม - -	- ฟ - -	- ม - -	- ร - -	- ล - -	- ท - -	- ค - -	- ร - -
ม - ฟล	- - ฟม	- - มร	- - รล	- - ลท	- - ทค	- - คร	- - รม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 16

- - มฟ	ลท - ล	- ล - -	ฟ - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
- ร - -	ช - - ม	ฟ - - -	มร - ล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 16

- ฟ - -	- ฟ - -	- ม - -	- ร - -	ลล - -	ทท - -	คค - -	รร - ม
ฟ - ลฟ	- - ฟม	- - มร	- - รล	- - - ท	- - - ค	- - - ร	- - - ม

ทางที่ 1 ประโยคที่ 16

จังหวะ ดำเนินทำนองเก็บ จังหวะเร็วกระชับ และเน้นจังหวะให้ตกที่มือซ้าย

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 15 แต่ในสำนวนกลอนทางเคียวนี้มีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 16 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 16 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงฟา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกขึ้นคั่นด้วยเสียงต่อเนื่องจากลูกตกห้องสุดท้ายในประโยคที่ 15 แล้วใช้มือซ้ายตีลง 2 เสียง ส่วนมือขวาตีโขกรับ 1 เสียงในลักษณะของกลุ่มแปด ลงไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีขึ้นทั้งหมดเช่นกัน โดยใช้มือซ้ายตีนำ 2 เสียง มือขวาตีโขกตาม 1 เสียง ซึ่งเป็นกลุ่มแปดกันตรงตามทำนองฆ้องวงใหญ่ และเน้นจังหวะให้ตกที่มือซ้าย

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคที่ 16 ในเที่ยวแรก เพื่อสะดวกในการจดจำ ดำเนินลักษณะสำนวนกลอนที่ลงแล้วย้อนขึ้น ในลักษณะเคลื่อนลงต่ำแล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ มีการสัมผัสและความสมดุลภายในวรรค ประโยคนี้เป็นลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ฟังง่าย เพื่อแสดงให้ทราบว่า เป็นการบรรเลงจบเพลงแล้ว

ทางที่ 2 ประโยคที่ 16

จังหวะ วรรคแรกดำเนินทำนองถี่และเร็ว เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง ในวรรคหลังจึงเปลี่ยนการดำเนินทำนองห่างๆ และจังหวะช้า เพื่อเป็นการแสดงว่ากำลังบรรเลงจบเพลง

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเป็นการเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน

กลวิธีพิเศษ ใช้กลวิธีการสลับอย่างต่อเนื่องเป็นทำนองขึ้นต้น แล้วจึงรับด้วยทำนองเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่ในลักษณะการตีแยกเป็นคู่แปลคได้อย่างสนิทสนม

ลีลาสำนวนทำนอง ใช้สำนวนกลอนเช่นเดียวกับประโยคขึ้นต้น เพื่อสะดวกในการจดจำทำนองเริ่มจากใช้ช่วงเสียงต่ำแล้ววรรคหลังจึงค่อยๆ เคลื่อนสูงขึ้นเรื่อยๆ ด้วย วิ่งเป็นลักษณะสำนวนทางเดี่ยวของพญาโศกทั่วไป รวมทั้งทางเดี่ยวของฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็ก อันเป็นเอกลักษณ์ของทางเดี่ยวเพลงพญาโศก และยังคงแสดงให้เห็นว่าเป็นการบรรเลงจบเพลงแล้ว

ทางที่ 3 ประโยคที่ 16

จังหวะ ดำเนินทำนองห่างๆ จังหวะช้า เพื่อเป็นการแสดงว่ากำลังบรรเลงจบเพลง

บันไดเสียง ใช้บันไดเสียง ทางใน (ลทค x มฟ x) เช่นเดียวกับทางฆ้องวงใหญ่ ใช้หลุมเสียง (เสียงเร) ในบางวรรค เพื่อเชื่อมทำนองให้กลมกลืนกัน ในประโยคนี้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากประโยคที่ 15 แต่ในสำนวนกลอนทางเดี่ยวนั้นมีความสัมพันธ์กับประโยคที่ 16 อย่างกลมกลืนและสนิทสนมจนไม่เกิดความรู้สึกว่ามีการเปลี่ยนบันไดเสียง โดยใช้เสียงร่วมในบันไดเสียงฆ้องวงใหญ่ในประโยคที่ 16 เป็นเสียงเชื่อม (เสียงมี และเสียงฟา)

กลวิธีพิเศษ วรรคแรกใช้กลวิธีการคลึงไปทางเสียงต่ำ ส่วนวรรคหลังก็ใช้กลวิธีการตีขึ้นไปทางเสียงสูงทั้งหมดเช่นกัน โดยในวรรคแรกใช้กลวิธีการตีมือซ้ายนำ 2 เสียง ส่วนมือขวาใช้การตีโขก รับ เป็นคู่แปลคกัน ตรงตามทำนองฆ้องวงใหญ่ และเน้นจังหวะให้ตกลงที่มือซ้าย วรรคหลังก็ใช้กลวิธีการดำเนินทำนองเช่นเดียวกับทำนองฆ้องวงใหญ่

ลีลาสำนวนทำนอง ในประโยคนี้ดำเนินทำนองคล้ายกับประโยคขึ้นต้นในเที่ยวแรก โดยดำเนินทำนองเริ่มจากช่วงเสียงต่ำแล้วจึงค่อยๆ เคลื่อนสูงขึ้นเรื่อยๆ ดำเนินลักษณะสำนวนกลอนที่ลงแล้วย้อนขึ้น ในลักษณะเคลื่อนลงต่ำแล้วค่อยๆ เคลื่อนขึ้นไปทางเสียงสูงอย่างมีระบบ มีการสัมผัสและความสมดุลภายในวรรค ประโยคนี้เป็นลักษณะสำนวนกลอนระนาดทุ้มที่ฟังง่าย เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นการบรรเลงจบเพลงแล้ว

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ลักษณะทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น พบว่า ทางเดี่ยวระนาดทุ้มทั้ง 3 ทางมีการใช้กลวิธีพิเศษต่าง ๆ ในการดำเนินสำนวนกลอนทางเดี่ยวทั้งหมด 12 วิธี ซึ่งจะได้อธิบายโดยยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้

1. การสะบัด พบหลายประโยค เช่น

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 2 เที้ยวแรก

- รุ - รุ	- - ร ม	ม ฟ ล -	ฟ ม - -	ม ค - -	ท ค - ค	- - ท ค	- - ร ม
- ล - -	ท ค - -	ร - - ม	- - ร ค	- - ท ล	- - ท -	ท ล - -	ท ค - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 2 เที้ยวแรก

- - ท ล	- - ช - -	ฟ ล - -	ฟ ม - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - -
- - - - ช	ร - ฟ ม	- - ร ม	- - ร ล	- - ล ท	- - ท ค	- - ค ร	- - ร ม

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคขึ้นต้น

- - ม ฟ	ล ท - ล	- - ล - -	ฟ - - -	ล ล - -	ท ท - -	ค ค - -	ร ร - - ม
- - ร - -	ช - - ม	ฟ - - -	ม ร - ล	- - - - ท	- - - - ค	- - - - ร	- - - - ม

2. การสะเคาะ พบหลายประโยค เช่น

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 1 เที้ยวแรก

- - ล ล	- - ร ร	- - ล ล	- - ล - -	- - ท ท	ร ท - -	ล ฟ - -	- - ร - -
- - - - ล	- - - - ร	- - - - ล	- - - - ฟ	- - - - ท	- - - - ล ฟ	- - - - ม ร	- - - - ร - -

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 9 เที้ยวแรก

- - ท ท	ค ท - -	ท ล - -	- - ฟ - -	- - ฟ ฟ	ล ฟ - -	ฟ ม - -	- - ค - -
ท - - ท	- - ล ฟ	- - ฟ ม	ค - - ม	- - - - ฟ	- - - - ม ค	- - - - ค ท	ล - - ท

ทางเคียวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 2 เที้ยวกลับ

- - ฟ ฟ	- - ฟ - -	- - ร ร	- - ร - -	- - ท ท	ค ร - -	ร ม - -	ม ฟ - -
- - - - ฟ	- - - - ม	- - - - ร	- - - - ค	- - - - ท	- - - - ค	- - - - ร	- - - - ม

3. การตีถ่วง พบเพียงประโยคเดียว คือ

ทางเคียวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 3 เที้ยวกลับ

- มี* - -	- - - - -	- - ชุ - -	- - - - -	- - - - -	ท ม - -	- - ม ท	- - ท - -
- - ท - -	ม ม ม ม	- - ท - -	ช ช ช ช	- - ม ช	- - - - -	ม ช - -	- - ช ม

4. การตีโจก พบหลายประโยค เช่น

ทางเคียวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 10 เที้ยวแรก

- - ฟ - -	- - ค - -	- - ล - -	- - ฟ - -	- - ม - -	ค ท - -	- - ฟ - -	- - ล - -
- - - - ม ค	- - - - ท ล	- - - - ช ฟ	- - - - ม ค	- - - - ล ท	- - - - ล ฟ	- - - - ม ค	- - - - ฟ ม

ทางเดี่ยวระนาบที่ 2 ประโยคที่ 13 เที้ยวแรก

- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -
- - ฟฟ	- - ชช	- - ทท	- - คค	- - มม	- - มค	- - คท	- - ทช

ทางเดี่ยวระนาบที่ 3 ประโยคที่ 14 เที้ยวแรก

- ค - -	- ช - -	- ม - -	- ค - -	- ช - -	- ค - -	ทช - -	- ม - -
- - ทช	- - ฟม	- - ชท	- - ทช	- - ชท	- - ทช	- - ฟม	- ม - -

5. การตีลูกฝึก พบหลายประโยค เช่น

ทางเดี่ยวระนาบที่ 1 ประโยคที่ 5 เที้ยวกลับ

- ค - -	- ค - -	- ล - -	- ฟ - -	ฟฟ-ฟ	- - - ค	- - - ม	- - - ท
ค-คม	- - มล	- - ชฟ	- - มค	- - ฟ-	มค - -	ทล - -	คท-ท

ทางเดี่ยวระนาบที่ 2 ประโยคที่ 7 เที้ยวกลับ

- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -	- ค - -
ค-คม	- - คฟ	- - คม	- ค - -	ค-คม	- - คท	- - ทค	- - ทล

ทางเดี่ยวระนาบที่ 3 ประโยคที่ 9 เที้ยวแรก

- - ทท	คท - -	- ฟ - -	- ล - -	- ม - -	- ฟ - -	- ค - -	- ม - -
- - - ท	- - ลฟ	- - ฟล	- - ฟม	- - มฟ	- - มค	- - คม	- - คท

6. การตีกระทบ พบเพียงประโยคเดียว คือ

ทางเดี่ยวระนาบที่ 3 ประโยคที่ 7 เที้ยวกลับ

- - - -	- ค - ล	- ค - ล	- - ฟม	- - - -	- ค - ล	- - ฟม	ฟม - ล
- - - ล	ล - ม -	ล - ม -	- - - ค	- - - ล	ล - ม -	- - - ค	- ล - ม

7. การตีวงหน้า พบหลายประโยค เช่น

ทางเดี่ยวระนาบที่ 1 ประโยคที่ 13 เที้ยวแรก

- - - ฟ	- - ฟช	- - ทค	- ร - -	- ฟ - -	- ฟ - -	รค - -	- ช - -
- ร - -	คร - -	ฟช - -	ท - - ค	ร - - ช	- - รค	- - ทช	- ช - -

ทางเดี่ยวระนาบที่ 2 ประโยคที่ 8 เที้ยวแรก

- ม - -	- ม - -	คท - -	- ฟ - -	ลฟ - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -
ค - - ฟ	- - คท	- - ลฟ	- ฟ - -	- - มค	- - คม	- - คท	- ท - -

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 8 เที้ยวแรก

ล - ม ฟ	-- ล ค	--- ท	--- ฟ	--- ท	--- ค	--- ม	---
- ค - -	ม ฟ - -	- ท - -	ล ฟ - -	ม ค - -	ล ฟ - -	ทุ ล - -	ค ท - -

8. การตีลูกช้อยจังหวะ พบหลายประโยค เช่น

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 13 เที้ยวแรก ลูกช้อยไปอยู่ห้องแรกในประโยคที่ 14

- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -	- ท - -
- - ฟฟ	- - ชช	- - ทท	- - คค	- - มม	- - มค	- - คท	- - ทช

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 14 เที้ยวแรก

ช-ชช	ทช - -	ฟม--	--- ช	- - คค	ม ค - -	ทช - -	- ม - -
- - - ช	- - ฟม	- - รค	ทช-ช	- - - ค	- - ทช	- - ฟม	- ม - ม

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 5 เที้ยวกลับ

- ค - -	- ค - -	- ล - -	- ฟ - -	ม - - ฟ	--- ท	--- ม	--- ท
ค - คม	- - มล	- - ชฟ	- - มค	- ค - -	ม ค - -	ล ฟ - -	ค ท - ม

9. การตีคู่คขึ้นไปทางเสียงสูง พบหลายประโยค เช่น

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 12 เที้ยวแรก

- - คค	ม ค - -	ทช - -	- ม - -	- - ทท	---	- ท - -	---
- - - ค	- - ทช	- - ฟม	- ม - ม	- - - ท	- ครม	- - - ค	ร ม ฟ ช

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 10 เที้ยวกลับ

- - มม	---	- - - ฟ	ช ล ท ค	- - ลล	---	- - - ท	ค ร - ม
- - - ม	- ฟ ช ล	- ม - -	---	- - - ล	- ท คร	- ล - -	---

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 3 ประโยคที่ 11 เที้ยวแรก

- - ทท	- ครม	- - - ค	ร ม - -	- - ทท	- ครม	- - - ค	ร ม ฟ ช
- - - ท	---	- ท - -	---	- - - ท	---	- ท - -	---

10. การตีทำนองคล้ายคอร์คฝรั่ง พบหลายประโยค เช่น

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 1 ประโยคที่ 7 เที้ยวกลับ

- - ลล	- - มล	- - มล	- ล - -	---	- ม ล ม -	- ม - -	- ล - -
- - - ล	- ค - -	ล ค - -	- - มค	- ล - -	ค - - ค	- - คล	- ล - -

ทางเคี้ยวระนาดทุ้ม 2 ประโยคที่ 7 เที้ยวแรก

---	- - มล	- - มล	- ล - -	- - มล	- ล - -	- - ล -	- ม - -
ค - ลล	- ค - -	ล ค - -	- - มค	ล ค - -	- - มค	ล ค - ม	- - คล

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 3 ประโยคที่ 7 เทียบกลับ

- - - -	- ค - ล	- ค - ล	-- ฟม	- - - -	- ค - ล	-- ฟม	ฟม - ล
- - - ล	ล - ม -	ล - ม -	- - - ค	- - - ล	ล - ม -	- - - ค	- ล - ม

11. การตีตะ (ตะสวนและตะตาม) พบหลายประโยค เช่น

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 1 ประโยคที่ 7 เทียบแรก

-- ชช	ทช - -	ชฟ - -	ฟม - -	- ค - -	ลฟ - -	มค - -	- ล - -
- - - ช	- - มฟ	- - คม	- - ทค	- - คม	- - มค	- - ทล	- ล - -

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 2 ประโยคที่ 12 เทียบแรก

- - คค	มค - -	ทช - -	ฟฟ - -	- - ทค	- - คม	- - มฟ	- - ฟช
- - - ค	- - ทช	- - ฟม	- ม - -	ฟช - -	ชท - -	ทค - -	ค - -

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 3 ประโยคที่ 3 เทียบแรก

คค - มค	- - ฟม	- - ชฟ	- - ทช	- - คท	- - ทช	- - ชฟ	- - ฟม
- - ค -	ทค - -	ทค - -	ทค - -	ทค - -	ทค - -	ทค - -	ทค - -

12. การใช้คู่สี่หรือคู่แปดติดลงท้ายประโยค (ก่อนจังหวะและตรงจังหวะ) พบหลายประโยค เช่น

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 1 ประโยคที่ 9 เทียบแรก

- - - ค	- - - -	- - - ค	- - - -	- - - ค	- - - -	- ค - -	- ท - -
- - ค -	มมมม	- - ค -	ฟฟฟฟ	- - ม -	- - ล -	ม - - ท	- ฟ - -

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 2 ประโยคที่ 8 เทียบแรก

- ม - -	- ม - -	คท - -	- ฟ - -	ลฟ - -	- ค - -	- ม - -	- ท - -
ค - - ฟ	- - คท	- - ลฟ	- ฟ - -	- - มค	- - คม	- - คท	- ท - -

ทางเดี่ยวระนาดหุ้ม 3 ประโยคที่ 1 เทียบกลับ

- ม - -	- ม - ร	- ร - -	- ท - -	-- ทท	รท - -	ลฟ - -	- ร - -
- - มล	- - ล -	ค - คท	- - ลฟ	- - - ท	- - ลฟ	- - มร	- ช - ร

กลวิธีพิเศษในทางเดี่ยวที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น มีการใช้มือและสำนวนต่างๆ มากมายด้วยกัน ทั้งนี้ ทางระนาดหุ้มจึงมีลักษณะที่เป็นอิสระเสรีในการดำเนินทำนองทั้งการบรรเลงรวมวงและการบรรเลงเดี่ยว แต่ที่สำคัญต้องมีความไพเราะเหมาะสมกับการดำเนินทำนองในสำนวนนั้นๆ

3.3 สรุปรูปและอธิบายเอกลักษณ์ของเพลง

ลักษณะเดี่ยวระนาดทุ้มในเพลงพญาโศก สามชั้น ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) มีสำนวนกลอนสุภาพเรียบร้อยภูมิฐาน ใช้กลวิธีพื้นฐานของระนาดทุ้ม มีการผูกสำนวนกลอนร้อยเรียงกันอย่างสนิทสนม กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี มีสำนวนกลอนที่ใช้ซ้ำกันบางในประโยค ทำให้ง่ายในการท่องจำ ส่วนใหญ่นั้นดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลักในเที่ยวแรก เที่ยวหลังจึงเริ่มมีการดำเนินทำนองโดยใช้กลวิธีพิเศษต่างๆ มากขึ้นตามลำดับ จังหวะในการบรรเลงเดี่ยวนี้นี้ก็ไม่ยากนัก มีการใช้กลวิธีการตีมือเดี่ยวที่ยากบ้างในบางประโยค เรียกได้ว่า เป็นคตินฉบับของทางเดี่ยวระนาดทุ้มแบบโบราณสะท้อนการบรรเลงความเป็นศิลปะชั้นวิจิตร (Classic) อย่างเต็มที่ มีความไพเราะเรียบร้อยนำฟังไม่โลด โผน เหมาะสำหรับผู้ฝึกหัดเพลงเดี่ยวขั้นต้น และยังเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์การประดิษฐ์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มในสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี

ลักษณะเดี่ยวระนาดทุ้มในเพลงพญาโศก สามชั้น ทางหลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) สำนวนกลอนแบบโลด โผน จังหวะรุกเร้า สนุกสนาน ผสมผสานการใช้กลวิธีการตีข้ามลูกข้ามเสียงของกลุ่มสามและคู่ห้าหลายครั้ง บางกลอนใช้กลวิธีการลอยจังหวะ บางกลอนก็ลงก่อนจังหวะ จึงต้องใช้ความคล่องของมือทั้งสอง และความแม่นยำของจังหวะอย่างยิ่ง ทั้งยังผูกสำนวนกลอนร้อยเรียงกันอย่างสนิทสนม กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดีลีลาการเข้าออกของจังหวะและชั้นเชิงในการใช้มือที่โลด โผน ต้องฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญ จึงจะสามารถบรรเลงทางเดี่ยวนี้นี้ได้อย่างไพเราะงดงาม สะท้อนการบรรเลงความเป็นศิลปะชั้นวิจิตร (Classic) อย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของลักษณะสำนวนกลอนทางเดี่ยวระนาดทุ้มในระยะหลังซึ่งได้พัฒนาจนมีลักษณะสำนวนกลอนที่โลด โผนเร้าใจมากยิ่งขึ้นกว่าสมัยโบราณ เหมาะสำหรับผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเพลงเดี่ยวมาระดับหนึ่งแล้ว และเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์การประดิษฐ์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มได้อีกด้วย

ลักษณะเดี่ยวระนาดทุ้มในเพลงพญาโศก สามชั้น ทางพระพาทย์บรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองฆ้องวงใหญ่เป็นหลัก บางกลอนก็ใช้กลวิธีการตีเก็บคล้ายสำนวนกลอนฆ้องวงเล็ก มีการใช้ประโยคซ้ำกัน ทำให้ง่ายต่อการจดจำ และมีการผูกสำนวนกลอนร้อยเรียงกันอย่างสนิทสนม กลมกลืนสอดรับกันเป็นอย่างดี ซึ่งต้องใช้ความคล่องของมือทั้งสอง ใช้ทักษะความแม่นยำและความคล่องแคล่ว มีจังหวะทั้งยากง่าย สนุกสนาน บางกลอนใช้กลวิธีการลอยจังหวะ บางกลอนก็ลงก่อนจังหวะ จึง เป็นทางเดี่ยวระนาดทุ้มที่สะท้อนการบรรเลงความเป็นศิลปะชั้นวิจิตร (Classic) อย่างเต็มที่ มีความไพเราะนำฟัง และมีจังหวะรุกเร้าสนุกสนาน ต้องใช้ความคล่องของมือทั้งสอง และจะต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เหมาะสำหรับผู้ฝึกหัดเพลงเดี่ยวขั้นต้นที่มีความคล่องแคล่วของมือ รวมทั้งต้องมีความแม่นยำลูกและแม่นยำจังหวะ จึงจะสามารถบรรเลงทางเดี่ยวนี้นี้ได้อย่างไพเราะงดงาม และยังเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์การประดิษฐ์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มได้เป็นอย่างดี

โดยสรุปแล้วนั้น ลักษณะทางเคี้ยวระนาดทุ้มเพลงพญาโศก สามชั้น ในแต่ละทางนี้มี ลักษณะเด่น เอกลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแสดงภูมิปัญญาและมีมืออย่างเต็มที่ ซึ่งมีทั้งสำนวน กลอนพื้นฐานที่สามารถฟังแล้วรู้ทันทีว่าคำเน้นสำนวนกลอนมาจากทำนองหลักอย่างไร บางทำนองก็ ผูกกลอน โลกโหม่นซับซ้อนจนไม่สามารถฟังได้ว่าทำนองหลักค่อนนั้นเป็นอย่างไร คล้ายกับการปิดบัง ช่อนเร้นทำนองมิให้ทราบว่าเป็นเพลงใด ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะการขึ้นคั้นของทางเคี้ยวระนาดทุ้ม ทางขุนบรรจงทุ้มเลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์) และพระพาทยบรรเลงรมย์ (พิมพ์ วาทิน) ที่ใช้การดำเนิน ทำนองเช่นเดียวกับทำนองหลัก เพื่อแสดงให้ทราบว่กำลังจะบรรเลงเพลงใดอย่างชัดเจน ส่วนทางของ หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน ผลารักษ์) กลับดำเนินทำนองที่ โลกโหม่น พลิกแพลงจากทำนองหลักคล้ายกับการปิดบังช่อนเร้นทำนอง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟังว่าผู้บรรเลงกำลังจะบรรเลงเพลงใด เป็นต้น

ทั้งนี้ ลักษณะสำนวนกลอนที่มีกลวิธีพิเศษในการใช้มือพลิกแพลง โลกโหม่นต่างๆ ทำให้เกิด ลักษณะเสียงที่เป็นลักษณะเฉพาะสามารถดึงดูดความสนใจผู้ฟังได้ดี มีความไพเราะจับใจให้ ความหมายลึกซึ้ง แค่มิได้หมายความว่าทางที่ดีหรือยอดเยี่ยมนั้น จำเป็นจะต้องใช้ลักษณะสำนวนกลอน ที่มีกลวิธีพิเศษในการใช้มือพลิกแพลง โลกโหม่นตลอดทั้งเพลง การดำเนินสำนวนกลอนในแต่ละทางนั้น มีการใช้สำนวนกลอนธรรมดาที่ใช้บรรเลงโดยทั่วไปสอดแทรกอยู่ด้วยบางช่วงบางตอน ซึ่งจะเป็น ความค้อยที่เป็นตัวช่วยผลักดันส่งเสริมให้สำนวนกลอนที่มีกลวิธีพิเศษในการใช้มือพลิกแพลง โลกโหม่น ต่างๆ นั้นเด่นขึ้นมาได้อย่างเต็มที่ บางท่วงทำนองของทางเคี้ยวก็ดำเนินทำนองโดยมิได้ยึดทำนองหลัก กลอนบางลูกก็ตกไม่ตรงตามเสียงลูกตกของทำนองหลัก ทั้งนี้จะต้องยึดความไพเราะเป็นสำคัญ ลักษณะทางเคี้ยวระนาดทุ้มจึงมีลักษณะเฉพาะและมีลักษณะเด่นของแต่ละทางแตกต่างกันไปนั่นเอง